

RAAMATUKOGU KÜMMME AASTAT HILJEM

KÄSITÖKOGU NÄID	
9-21	
12-18	

TERE TULEMAST

MENUKAL KURSUSEL
ÕPETATAKSE
KIIREMINE LUGEMA

VABADE KUNSTIDE
PROFESSOR ILMAR
RAAG OTSIB LUGUSID

TÜ VILISTLASED
VALLUTAVAD MAAILMA
UUDSE MALELAUAGA

Kümme aastat ajakirja

Paljud ülikooli töötajad ja üliõpilased eksivad vahel UT-d ajaleheks nimetades, kuigi kõik neist ei mäletagi ehk kümne aasta tagust aega, mil ajakirja asemel ilmus tõepoolest ajaleht.

Veel 2009. aasta jaanuaris oli Universitas Tartuensis suures formaadis kriitpaberil ajaleht, mis ilmus kõigest neljal leheküljel kord nädalas. Kuigi see võimaldas mõnevõrra kiiremini ülikoolis toimuvale reageerida, ei olnud paraku aega ega ruumi kirjutada teemadest ja inimestest põhjalikumalt.

Asusin ülikooli tööle 2008. aasta veebruaris. Nägin lähedalt ajalehe viimast aastat ja aitasin toonase peatoimetajal, minuga koos alustanud Sigrid Söerunurgal jõuda ajakirja kontseptsiooni välja töötada.

Peale ruumipuuduse tegi meile muret üliõpilaste vähenemine kaasatus. Varasematel aastakümnetel olid ülikooli ajalehes kirjutanud just tudengid. Selleks ajaks, kui meie UT-sse jõudsimel, oli otse üliõpilastele suunatud vaid mõni üksik artikkel. Tudengielu kajastasid pigem toona ilmunud Tartu Tudeng ja Eesti Üliõpilasteleht.

Ajalehe peamiseks sihtrühmaks olid muutunud töötajad, kes said aga sama teabe kätte juba

MERILYN MERISALU
UT peatoimetaja

ülikooli siseveebi, postiloendite ja muude internetikanalite kaudu. Oli selge, et töötajad ja üliõpilased on tarvis uuesti kokku tuua ning pakkuda mõlemale midagi, mida mujalt ei leia.

Aastapikkuse eeltöö tulemusena ilmuski 6. veebruaril 2009 Eesti esimene ülikooli ajakiri. Võttes eeskujuks praegu sotsiaalmeedias hoogu koguvast kampaaniast #10YearChallenge, millega meenutatakse kümne aasta tagust aega, otsustasime ka meie heita pilgu minevikku.

Esimene UT ajakirja põhi-teema oli ülikooli raamatukogu nukker seis. Käisime nüüd, kümme aastat hiljem raamatukogu

juhataja kohusetäitja Liisi Lembineni ja fotograaf Andres Tennusega raamatukogu uuesti läbi, et vaadata, mis on muutunud ja kas mõni mure on ka alles jäänud. Sellest saate lähemalt lugeda lehekülgedelt 16–18.

Otsustasime meenutada minevikku aga veel enamaga. Aastapäevanumbri kokkupanemisel on osalenud mitu viimase kümnendi jooksul ajakirjas töötanud inimest. Nii näete autorite seas tavalisest suuremat mitmekesisust. Kindlasti rõõmustavad paljusid tuttavad nimed, mida pole UT veergudel ammu kohanud.

Mis siis muud kui head lugemist! **UT**

12

16

22

26

32

10 KOLUMN

Kaua Universitas Tartuensis töötanud Varje Sootak ülikooli toimetamisest

12 PERSOON

Jorgen Matsi on hingelt psühholoog, vormilt võitleja

16 AKTUAALNE

Kümne aastaga on ülikooli kõige tuleohtlikumast hoonest saanud tiptasemel õppe- ja teaduskeskus

19 AKTUAALNE

Kuidas ja miks õppida kiiresti lugema?

22 INTERVJUU

Vabade kunstide professori Ilmar Raagi loominguga on lugu

26 ETTEVÕTLUS

TÜ vilistlased vallutavad maailma uude malelauaga

29 TUDENGID

Noored õpetajad ei püsi kaua ametis

32 ELUKOOL

Pilguheit füsioterapeudi igapäevatoos

36 TEADUS

TÜ ökoloogia ja maateaduste instituudi vilistlane Kiira Mõisja uuris doktoritöös kaardivigu

40 AJALUGU

Eesti ülikooli aitasid üles ehitada soome teadlased

42 ESSEE

Endine UT toimetaja Aija Sakova kirjutab julgusest, vastutusest ja rollidest

44 ESSEE

Võrdleva poliitika lektor Alar Kilp seletab, miks poliitikasse minek nõuab rollivahetust ja ümberõpet

46

Doktoritööd, teated, tunnustusavaldused ja juubeliõnnitlused

51 KEELEENURK

Miljon+ tööühm avab termini vaatmik tausta

UT UNIVERSITAS
TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu Ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 2800. • Kontakt: Ülikooli 18–102, 50090 Tartu; 737 5686, 5802 8827; ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Leia meid sotsiaalmeediast aadressil www.facebook.com/universitastartuensis.

Vastutav väljaandja Kristina Kurm, **peatoimetaja** Merilyn Merisalu, **toimetaja**

Sandra Saar, **teabetoimetajad** Kady Sõstar ja Iris Herman, **keeletoimetajad** Külli Pärtel ja Agnes Kolga, **kaanefoto** Andres Tennus, **küljendaja** Margus Evert, **trükk** Ecoprint. Universitas Tartuensis kujunduslahendused, kõik ajakirjas avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada ainult eelneval kokkuleppel koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisele. Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. **Kolleegium:** Maja Vadi (esimees), Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul ja Egert Puhm.

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 1. märtsil 2019.

roheline trükis
Trükitud keskkonnateadlikkus trükitõetvõttes Ecoprint

Ragne Kõuts-Klemm, Külliki Seppel

JUHATUS MEEDIA JA KOMMUNIKATSIOONI TEOORIA TESSE

ISBN 978-9949-77-931-4, 196 lk. Hind kirjastuse e-poes 17 €

Raske on ette kujutada, kuidas inimene oleks jäänud ellu ilma teistega suhtlemata. Kommunikatsioon on võimaldanud koostööd teha, kogemusi ühiselt mõtestada ning püsivamaid ühiselu kokkuleppeid sõlmida. Meedia kui kommunikatsiooni vahendav tehnoloogia ning institutsioon on toetanud koostöövõimaluste laienemist läbi aja ja ruumi ning üha keerukama kokkulepete süsteemi – ühiskonna – kujunemist.

Õpik tutvustab erinevaid meedia ja kommunikatsiooni süsteemseid vaateid, mida on välja pakutud meedia- ja kommunikatsiooniuringute umbes 100-aastase arengu- loo jooksul. Iga teoreetiline lähenemine ühendab inimese, meedia ja ühiskonna erine- vast vaatenurgast, teooriale eriomasel ja äratuntaval viisil.

W. Struve 1, Tartu, 737 5945, tyk@ut.ee, www.tyk.ee

Teaduskirjastus aastast 1632

TARTU ÜLIKOOL
kirjastus

SPORDITEADUSTE JA FÜSIOTERAAPIA INSTITUUDI UUS KODU.

Paremad spordiõppe võimalused ülikoolis

15. jaanuaril avati Tartu Ülikooli sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi uus õppe- ja teadushoone ning spordikompleksi laiendus, mis läksid maksma üle 10 miljoni euro.

Sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi juhataja Priit Kaasiku sõnul paranevad uues hoones füsioteraapia- ja treeneriõppe tingimused ning kehalise kasvatuses õpetajate väljaõpe, samuti saab lahendatud teadustegevuse ruumi- probleem.

Varem olid instituudi õppe- ruumid ja teaduslaborid kolmes majas üle linna laiali.

«Oleme eriti rõõmsad just selle üle, et asume nüüd ühes hoonekompleksis, mis võimal- dab tunduvalt paremini aren- dada nii õppe- kui ka teadus- tegevust. Näen juba praegu selle muutuse mõju: tudengite ja kolleegide nägudelt õhkub entu- siasmi. Meie ülesanne on nüüd olla oma tegevusega selle uue hoone vääriline,» ütles Kaasik.

Ta lisas, et eriti vajalik oli nüüdisaegse õppe- ja uurimis- keskkonna kujundamine füsio- teraapia õppekavade üliõpilas- tele ja õppejõududele. Sama tähtsaks pidas instituudi juhata- ja spordikompleksi laiendust.

«Nüüd moodustab spordi- õppe- ja spordikeskkond ühtse terviku, mis väljendub teadus- like rakendusuuringute paku- mises klubi sportlaskonnale ning samuti üliõpilaste erialase praktikabaasi avardamises,» rõhutas Kaasik.

Ujula 4 asuva õppehoone avamisel pidasid kõne rektor Toomas Asser ja Tartu linnapea Urmas Klaas. Huvilised said avamispäeval tutvuda spordi- hoonega, jälgida käimasolevaid treeninguid ning võtta tasuta osa fitnessklubi treeningu- test.

Ujula 4 asuva õppehoone avamisel pidasid kõne rektor Toomas Asser ja Tartu linnapea Urmas Klaas. Huvilised said avamispäeval tutvuda spordi- hoonega, jälgida käimasolevaid treeninguid ning võtta tasuta osa fitnessklubi treeningu- test.

Üliõpilas- vahetuse konkursid

VEEB RUAR

Melbourne'i Ülikool Austraalias; Charlestoni, Nebraska Wesleyani, West Virginia ja Salisbury ülikoolid USA-s; Gakushuini, Kanagawa ja Kansai Gaidai ülikoolid Jaapanis; Moskva Riiklik Ülikool ja Moskva Kõrgem Majandus- kool Venemaal; Hongkongi Baptistlik Ülikool

MÄRTS

Tsinghua Ülikool, Pekingi Teaduse ja Tehnoloogia Ülikool, Shanghai Ülikool ning Shanghai Teaduse ja Tehnoloogia Ülikool Hiinas; Chung-Angi, Pusani ja Soong- sili ülikoolid Lõuna-Koreas; «Erasmus+» Euroopa-sisene õpiränne; «Erasmus+» üle- ilmne õpiränne; «Erasmus+» praktika Euroopas; Šveitsi õpirände programm

APRILL

Voroneži Riiklik Ülikool, Peterburi Riiklik Ülikool ja Peterburi Riiklik Majandusüli- kool Venemaal; Tbilisi Riiklik Ülikool Gruusias

MAI

«Erasmus+» praktika Euroo- pas

Loe lisa: ut.ee/kaimasolevad-konkursid. ●

Lahtiste uste päev ülikoolis

Tänavune TÜ lahtiste uste päev toimub 27. veebruaril. Kell 9.30 avab päeva TÜ peahoones rektor Toomas Asser. Kohaletulnuid tervitavad ka esmakursuslaste esindaja ja Viljandi kultuuriakadeemia tudengiansambel. Edasi minnakse üliõpilaste juhatusel üheskoos ülikooli raamatukokku, kus toimub teabeküllane õppekavade infomess.

Kell 11–12.30 saab osaleda interaktiivsel konverentsil. Tulevased üliõpilased saavad teada, kuidas valmistuda sisseastumiseks, milliseid nõuandeid jagavad praegused esmakursuslased oma kogemuse järgi ning kuidas soovivad vilistlased teha teadlikku erialavalikut. Kohapeal on telefonirakenduse abil võimalik esinejatele küsimusi esitada.

Kell 13–16 toimuvad ülikooli nelja valdkonna ruumides ja TÜ raamatukogus õppekavade töö-

EELMISEL AASTAL KÜLASTAS TARTU ÜLIKOOLI LAHTISTE USTE PÄEVA ENAM KUI 1700 NOORT ÜLE KOGU EESTI.

toad, kus võib lähemalt uurida, mida üks või teine õppekava endast kujutab ning milliste teemadega huvipakkumatel erialadel tegeldakse.

Muu hulgas õpetatakse, kuidas internetimeeme paremini mõista ja nende abil inimesi mõjutada, kuidas tõhusamalt õppi-

da, kuidas ralliautot meisterdada või traumade korral esmaabi anda. Töötubadesse tuleb ette registreerida. Maarjamõisa väljal asuvasse õppehoonesse viivad huvilisi eribussid.

Kell 14.30 ja 15.30 saab Elektriteatris näha audiovisuaalset videolavastust, mis annab

45 minuti jooksul ülevaate ülikooli õppekavadest.

Need, kelle erialavalik eeldab akadeemilise testi tegemist, saavad eelteadmisi akadeemilise testi infotunnist, mis algab kell 13. Kohapeal saab proovida ka lühitesti.

Huvilistel on võimalik tutvuda ülikooli linnakuga. Ekskursioone korraldatakse Narva mnt 25 ja Narva mnt 89 ühiselamutes ning TÜ spordiklubis. Tasuta saab külastada TÜ muuseumi, loodusmuuseumi ja botaanikaaeda.

Tallinnast, Narvast, Pärnust ja Viljandist sõidavad lahtiste uste päevale tasuta bussid. Ka bussisõiduks tuleb ette registreerida.

Rohkem teavet lahtiste uste päeva kohta leiab ülikooli kodulehelt aadressil www.ut.ee/et/lahtised-uksed. ●

ÕIS-ist ei saa enam õppematerjale

Alates 12. veebruarist ei ole õppeinfosüsteemis õppematerjalid avalike kasutajate ja ainele registreerunud õppijate jaoks enam kättesaadavad. Samuti ei saa õppejõud ÕIS-i enam õppematerjale lisada.

Õppematerjalide lisamist ei ole ÕIS2 kavandatud, sest ligi pooltel TÜ kursustel on e-tugi, mis on laiem kui vaid õppematerjalid. Õppejõud, kelle aine(te)l seda veel pole, saavad luua e-toe Moodle'is, mille kursustele on võimalik õppematerjale lisada.

Selleks et õppematerjalid ÕIS-ist Moodle'i kursusele üle kanda, tuleb ÕIS-i ainekava siduda Moodle'i e-kursusega ning seejärel klõpsata nupul «Ekspordi õppematerjalid Moodle'isse». Õppematerjalide failid kantakse üle e-kursuse failide alla.

Et õppijad saaksid õppematerjale kasutada, tuleb õppejõul lisada need e-kursuse avalehele. Automaatselt ei kanta üle audio- ja videofaile ega veebilinke. Lisateavet võib leida õppematerjalide ülekandmise juhendist.

Õppejõud saavad oma õppematerjale ÕIS-ist Moodle'isse eksportida ka pärast 12. veebruari. Moodle'i keskkonnas on õppeainetele e-toe loomiseks mitmesuguseid võimalusi, mis aitavad muuta õppimise paindlikumaks ja mitmekesisemaks.

Kevadsemestri alguses saab ÕIS2 üliõpilastele ainsaks õppeinfosüsteemiks. ÕIS2 arendustööd jätkuvad ning õppejõududele ja tugispetsialistidele vajalikud moodulid valmivad kevadsemestri jooksul. ●

Algasid uue arengukava seminarid

21. jaanuaril toimus esimene suur ülikoolisisene arutelu ülikooli 2020.–2025. aasta arengukava koostamiseks. Seminaril arutleti eesti keele ja rahvusvahelistumise üle.

Kolmes aruteluplokis käsitleti rahvusvahelistumist ja töökeelt, keeleõpet ja õppekeelt ning teaduskeelt ja terminitööd. Igal teemal kõlasid lühiettekanded

nii ülikoolipere liikmetelt kui ka ülikooliväliselt asjatundjaltelt. Igale ettekannete plokile järgnesid arutelud rühmades ja lühikokkuvõtte.

Enamik osalejaid nõustus, et ülikooli üksuste eesti ja inglise keele kasutuse erinev vahet on normaalne. Siiski peaks ülikool võimaldama keeleõpet nii (välis)töötajatele

kui ka üliõpilastele, kellele võiks see olla kohustuslik, nagu ka eesti kultuuri õpe. Ka ülikooli töötajad peaksid oma eesti keele oskust pidevalt täiendama.

Samuti jõuti järelduseni, et rahvusvahelistumist arvestades ei saa kindlaks määrata universaalseid kvoote, näiteks välis- töötajate ja -tudengite arvu

kohta. Mõnel erialal on arengu ja edasikestmise huvides väga oluline kaasata akadeemilist järelkasvu välismaalt. Silmas tuleb pidada aga seda, et inglise keel ei tohi hakata domineerima eesti keele üle, ning asjaajamiskeeleks peaks jääma eesti keel.

Keeletehnoloogia areng, näiteks masintõlke täpsus, oleb alustekstide kvaliteedist ja hulgast. Seega on vaja pakkuda võimalikult palju häid eesti-

keelseid erialatekste ka selleks, et täiustada IT-lahendusi.

Eestikeelse oskussõnavara arendamine võiks ülikoolipere arvates olla iga erialainimese kohus.

Tähtis on koostada eestikeelseid kõrgkooliõpikuid, aga ka see, kui oma teadustööst või erialast eesti keeles rääkida, aitab teha sõnumi olulistele sihtrühmadele arusaadavaks ja rakendada teadustulemusi tavaelus.

Kõik kohalviibijad said kirjutada aruteluküsimuste kohta kommentaare ja arvamusi veebi-keskkonda Slido. Saalis kõlanud ja kirja pandud arvamusi analüüsitakse ning võetakse arvesse ülikooli arengukava koostades.

Järgmised arengukava aruteluseminarid on 19. veebruaril (põhiteema on teadus), 11. märtsil (õpe ja kõrgharidus), 1. aprillil (ülikooli roll ühiskonna teenimisel) ja 15. aprillil (tasuline kõrgharidus). ●

Uus MOOC Skytte instituudis

1. veebruaril algab Johan Skytte poliitikauuringute instituudis uus viienädalane avatud e-kursus (MOOC – ingl *Massive Open Online Course*) Euroopa Liidu ja Venemaa suhetest.

Inglisekeelne kursus «Understanding EU-Russia Relations: Foreign Policy Actors, Institutions and Policy-Making» on jagatud viieks teemamooduliks, millest igaüks annab paremaid teadmisi näiteks EL-i ja Venemaa suhete ajaloolise tausta, välispoliitika ning institutsioonide kohta. E-õppe projektijuhi Anna Beitane sõnul innustas

seda kursust koostama 2015. aastal tehtud samateemaline e-kursus.

«Kahe ja poole aasta jooksul võttis sellest osa üle 1100 inimese peaaegu 100 riigist. Nii suur huvi näitas, et kogu maailmas soovitakse sellest teemast rohkem teada, et rahvusvahelisi suhteid ja tulevikuvõimalusi paremini mõista,» ütles Beitane.

Uus MOOC on edasiarendus, mille käigus annavad külalislektorid põhjalikke ning ajakohaseid teadmisi EL-i ja Venemaa suhetest. Osalema on oodatud kõik, keda huvitavad rahvusvahelised suhted, eriti

EL-i ja Venemaa vahel. See on ka hea sissejuhatus Johan Skytte poliitikauuringute instituudi pakutavasse Euroopa Liidu – Venemaa suhete magistriprogrammi.

Kursuse lõpus saavad osalejad omandatud teadmisi näidata miniprojektis, kus tuleb analüüsida Euroopa Liidu ja Venemaa suhetega tegelevaid meediaallikaid.

Veebruarist märtsini kestva kursuse autorid on Anna Beitane, Andrey Makarychev, Thomas Michael Linsenmaier, Stefano Braghiroli, Alina Clay, Leonardo Pataccini Alvarez ja Irakli Sirbiladze. ●

Eesti Vabariigi 101. aastapäeva

KONTSERTAKTUS

22. veebruaril kell 12.00 Tartu Ülikooli aulas

Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi juhataja, tehnoloogiauuringute vanemteaduri Mihkel Solvaku ettekanne „Ergas riik ja kiired kodanikud“

■ Ernst Jaaksoni mälestusstipendiumi, Peeter Tulviste mälestusstipendiumi ning Tartu Ülikooli aumärkide üleandmine

■ Tartu Akadeemiline Meeskoor, dirigent Kuno Kerge Ansambel Brassical

LÄHME KOOS!

Tartu Ülikooli aegade suurim vilistlaste kokkutulek

18. mail 2019

Piletid saadaval Piletilevis
Ürituse info: www.kokkutulek.utalumni.ee

Toimetatava* ülikooliga

Ühes. Koos. Õppides (1966–1971), töötades ja õppides, iga päev (1975–2008). Toimetades, vahendades tudengile, õppejõule, ametnikule, koristajale, juhile.

Kas *alma mater* on oma tegelikkuses igauhele sama? Kas suudab nädala-, nüüd kuuväljaanne peegeldada selle terviklikku nägu oma heas ja halvas? Seitsmekümne aasta taha vaadates ei usu ju, et elatigi nii, nagu ajalehe loosunglikes tekstides kirjutati.

Võib vaid aimata, mida elasid hirmuajal läbi 1948. aastal ilmuma hakanud ajalehe Tartu Riiklik Ülikooli kokkupanijad. Ei saada ilmselt kunagi teada, miks üks või teine toimetatud artikkel ilmus, kas tellis selle nn ühiskondlik toimetaja omal algatusel või survestatuna või tegi autor ettepaneku. Ega saa seda teada ka järgmiste aastakümnete kohta.

Iga põlvkonna uurijad näevad eelnenud protsesse uuest vaatenurgast, kasutavad uusi meetodeid, otsivad olnule põhjendusi, võib-olla ka ühiskonnas valitseva või soovitud suuna järgi. Neile võib aga jääda tabamatuks lehetegemise õhustik, toimetuse siseelu, millest samuti sõltus ülikooli ala- või ületöötamine.

Kuldsetel kuuekümnendatel, mil aukartust äratanud suurkooli värvast arglikuna sisenesis, toimetati ülikooli ja aega särinal. Üliõpilaspäevade ja komsomolikonverentside teravad mõtted jõudsid avalikkuseni. Ülikool oli ja on pidevas muutumises, ei olnud ta muutumatu ka seisakuaastail

VARJE SOOTAK
ajalehe Universitas Tartuensis
toimetaja 1975–2008

seitsmekümnendail, kuigi akadeemilist kantsi mõjutasid nii ülevalt tulevad otsused kui ka nende täitjad või mittetäitjad.

Ka siis kirjutasid tudengid lugusid, millega ümbritsevat raputada püüti. Üliõpilaskogukond on ikka isemeelne, uuenedes, julgenedes kolme-nelja aasta järel. Sa lähed nendega kaasa, õpid ise neid toimetades ja vahendades, kombates avaldamispiire võimalikkuse ja võimatu vahel. Ja küsid endalt, kes sa oled – kas ametnik või ka loominguline töötaja? Selline dilemma saatis nii TRÜ rektoraadi, partei-, komsomoli- ja ametiühingukomitee

häälekandja kui ka TÜ väljaande ajal.

Kaheksakümnendate lõpul ja üheksakümnendate algul paljastus leheveergudel kogu ülikooli heitlikkus. Kes ei tahtnud positsioone loovutada (komsomol), kes lõi uhinal uuendusi.

Ja sa ise jooksed loominguliste liitude pleenu milt muinsuskaitse seltsiga haudu korrastama, rahvarinde kongressilt Eesti lipu heiskamisele ... Oled osaline, kaasategija, aga ka teadaandja, jäädvustaja. Muidugi mitte üksi. Kunagi polnud nii palju kaastöid kui taasiseseisvumise ägedal ajal.

Aeg oli nii äge, et näiteks ülikooli nõukogu koosolekuil otsustatu polnud otsustajail endilgi alati selge ning seda tuli hiljem koos rektoriga täpsustada. Sel avatuse ajal sai ülikool ise hakata rektorit ja professoreid valima, kliinikumi moodustama jne, jne.

Toimetuse ükski oli alati avatud, lukustamata (nii nagu see oli alati olnud), ükskõik, kas olime

söömas, koosolekul. Tagasi tulles leidsime laualt mõne kaastöö või kirjake. Oli isegi logiraamat, kuhu oma käik või soov kirja pandi. Kusagil üheksakümnendate keskel ei võinud soovimatute «külaliste» pärast enam ust lahti jätta, asjad hakkasid kaduma.

Vaibuma hakkasid ka arutelud – uued institutsioonid olid moodustatud, ülikool suuresti paika loksunud. Aina enam küsisid endalt, kas leht näitab ülikooli tegelikku või äratöötatud nägu, kui oled kohustatud tunnustavalt kirjutama näiteks 65-aastaseks saanud õppejõudude errusaamisest, 3+2-õppeajale üleminekust või muust, mis välistas paljude oma peaga mõtlemise.

Struktuurimuudatused panid paika ka lehetoimetuse, see liideti teabetalitusega. Uues, internetiajastus sündis uus leht nii vormis kui ka sisus. Istudes päev läbi arvuti ees, suletud ukse taga, millest pääses sisse vaid kaardiga, tajusid sideme vähenemist inimestega, aina rohkem toimetamist ülikooli kallal. Peahoones oli loodud ka uusi ametikohti, mis osutusid vahel ülikooliga suhtlemisel takistavaks vaheastmeks ja arendasid bürokraatiat.

Üha suurenenud ülikool nõudnuks oma mitmekesisuses paksemat nädalalehte, kus sõltumata ametikohast saanuks kõik diskuteerida, toimetamata. Et ülikooli igapäevasisse mahtunuks peale väljapaistvate edukate ka tagasihoidlikumate, kuid püüdlike liikmete panus. Kogu ülikooli sisu heas ja halvas, toimetamata.

Omal parimal moel on ülikooli aastakümnete jooksul toimetanud oi kui paljud ajalehe kaastöölised – toimetuses töötanud noored, veel arvukamalt ülikooli enda inimesed. Teeksin paljudele ülekohut, kui nimetaksin vaid mõnda. Seepärast teen kummarduse kõigile, kes kirjutasid, kes püüdsid ülikooli avatumaks teha, õpetades samal ajal mindki. UT

*** Toimetamise all ei ole mõeldud teksti toimetamist, vaid ülikooli teemade, autorite valikut.**

REPLIIK

See lugu on mõeldud noore algaja (keele)toimetaja südamele koputamise tarvis. Kui kirjutad või kirjutatud toimetad, pead ikka väga mõttega aine juures olema. Minul juhtus nii.

Teadaolevalt asub peahoone taga ülikooli asutaja Gustav II Adolfi ausammas.

Ülikooli ajaleht Universitas Tartuensis kirjutas 2006. aasta aprillikuus: «23. aprillil 1992 avatud Carl XVI Gustafi taastatud ausambale on tekkinud tihenevast õhusaastest roheline plaatina laike ... Selle põhjuseks saab pidada Tartu vanalinnas üha tihenevast auto liiklusest põhjustatud õhusaaste suurenemist. Rohelise plaatina teke on selle kindlaks indikaatoriks.»

Vask- või pronksskulptuurile oksüdeerumisel tekkiv rohekas kiht on *paatina*. *Plaatina* aga on teatavasti maailma üks haruldasemaid metalle, kallim isegi kullast.

Kahtlustamata, et artikli autor, tuntud keemik ja muinsuskaitse Tullio Ilomets kirjutas iseenesest mõista paatinakihist Gustav Adolfi kuuel, asus hakkaja keeletöötaja silmaklapid peas teksti kallale, toimetades hoogsalt sõnasse *paatina* õnnetu I-tähe juurde.

Arvata võib, milline rõõmus elevus tekkis peahoone naabruses keemiahoones keemikute seas, kui ülikooli ajalehte lugedes selgus, milline väärtuslik kuju Kuningaplatsil seisab – puha plaatinast. Nii ei peaks ülikooli eelarve ega rahaga kunagi kitsikuses vaevlema, lähed aga peahoone taha ja nakitsid vaikselt väärismetalli kallal. Mured pikaks ajaks kaelast.

Õppetund see igatahes oli, kindlasti ka seepärast, et Tullio Ilomets härrasmehena paatina-plaatina segaduse enda näpuveaks võttis ja toimetajat tema raskel hetkel igati mõistis.

MARIKA KULLAMAA
UT keeletöötaja 1995–2015

OMA PARIMAL MOEL ON ÜLIKOOLI AASTAKÜMNETE JOOKSUL TOIMETANUD OI KUI PALJUD AJALEHE KAASTEELISED – TOIMETUSES TÖÖTANUD NOORED, VEEL ARVUKAMALT ÜLIKOOLI ENDA INIMESED.

Hingelt psühholoog, vormilt võitleja

PERSOON

Tartu Ülikoolis nii tudengi kui ka õppejõu rollis olnud Jorgen Matsi huvi psühholoogia ja spordi vastu sai alguse juba põhikoolis. Nüüdseks on mitmekülgsete kogemustega mees veendunud, et edu või heaolu sõltub paljuski teadlikult kujundatud keskkonnast.

SVEN PAULUS

UT toimetaja 2011–2013

Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumis õppinud Matsi lausub, et oli kooli ajal aktivist, kes käis kõnevõistlustel, osales Eesti Õpilasmavalitsuste Liidu töös ja tegi hoolega sporti.

«Vanemad lubasid mul proovida kõike, mis vähegi meeldis. Nõnda mängisin tennist, lauatennist, korvpalli ja jalgpalli ning olin kõiges suhteliselt halb,» meenutas Matsi.

Nüüdseks on ta pikalt juhtinud spordiklubi Võimla tegemisi. See on Eesti esimene ja Tartu suurim vabavõitlusele ehk MMA-le ning Brasiilia juutsule pühendunud klubi.

Mõte hakata teiste spordialade asemel harrastama hoopis üht jaapani võitluskunsti tekkis Matsil gümnaasiumi eel. Mõni aasta hiljem, kui ta oli Tartusse tulnud, otsustas ta koos samasugust huvi

tundnud sõbraga teha veel ühe sammu edasi.

«Otsustasime ülikooli esimesel aastal, et paneme kõrvale selle traditsioonilise võitluskunsti asjanduse, millega paljud inimesed tegelesid, ja hakkame oma käe peal tegema realistlikku värki,» kirjeldas ta Võimla asutamislugu.

Nüüdseks on sellest möödunud juba 15 aastat ning tänu sõpradele ja toetajatele on spordiklubil hea hoog sees.

SELGE PSÜHHOLOOGIAHUVI

Asjasse pühendamatuile võib too sportlik vabavõitlus näida üsna karmi ja kohati ehk vägivaldse alana. Nõnda tekib küsimus, mismoodi psühholoogi kutsumusega Matsi seda spordiala enda jaoks mõtestab.

Ilmneb, et nüüdseks aktiivsest võistlusspordist loobunud mehele oli vabavõitluses võistlemine oluline kahel põhjusel: «Üks asi oli soov kogeda seda kõige ekstreemsemat inimene-

inimese-vastu-tunnet, mida selles võitlusspordis on võimalik kogeda. Teisalt tahtsin seda teha selleks, et olla tulevikus parem treener.»

Enese proovilepanek ja piiride kompamine näib Matsil olevat veres. Enne ülikooli minemist teadis ta täpselt, et soovib esimese valikuna tudeerida just psühholoogiat.

Erinevalt teistest koolidest oli see aine Sütevaka kooli õppekavas põhjalikult esindatud. Matsi sõnul sattus ta põhikoolis lugema psühholoogiaraamatuid ning eesmärk inimestest ja iseendast paremini aru saada tundus väga põnev.

«Lugesin õpetaja innustusel Jungi ja teisi psühhanalüütikuid, mis mu huvi veelgi süvendas,» meenutas ta.

Psühholoogiat hoopis teisiti mõistma pani nooruki aga Sigmund Freudi teose «Inimhinge anatoomiast» saatetekst, mille autor on TÜ psühholoogia instituudi juha- ➤

» taja professor Jüri Allik. Matsile meeldis väga see kriitiline kommentaar, mis motiveeris teda loovalt mõtlema.

«Olin seniajani ehk psühholoogiast varesti aru saanud ja ühekorraga selgus, et valdkonnas on peale psühhoanalüütika mõjuga autorite veel teisigi tahke,» tunnistas ta.

Siiski polnud toonased taipamised veel täielikud, sest gümnaasiumi ja ülikooli vahel ajateenistuse läbinud noormeest ootas esimesel kursusel psühholoogiat õppides hulk avastusi. Nõnda sai Matsi ruttu aru, et psühholoogiamaailm on palju laiem, kui ta seni oli arvanud.

SILMI AVAV REBASEAASTA

«Statistika ja uurimismeetodite osas oli teemasid, millest mul enne polnud mingit aimu. Varem oli mu suhtumine selline, et psühholoogil pole matemaatikat üldse vaja,» ütles Matsi.

Tudengipõlvele tagasi vaadates arvab ta, et enim mõjutasid teda Jüri Allik, Marika Rauga silmi avanud uurimis- metoodika kursus ja Jaanus Harro loengud, mis panid ta vaimustuma neurokeemiast.

«Peeter Tulviste ning Aaro Toomela panid mind mõtlema kultuuripsühholoogia ja inimese olemuse peale, Aavo Luuk oli aga suurepärane juhendaja,» lisas Matsi.

Matsi kaks suurt lemmikut ehk sport ja psühholoogia said kokku spordipsühholoogia õppetoolis. Sellele alale töölesaamise eest võlgneb ta tänu Aave Hannusele,

keda nimetab Eesti spordi- psühholoogia *grand not old lady*'ks.

Esimestel ülikooliaastatel tegeles Matsi võitluskunstiga tervelt neljal-viiel öhtul nädalas ning sattus treeningusaali vahel ka hommikuti.

«Seepärast pole ma olnud ühegi tudengiorganisatsiooni liige,» põhjendas ta.

Võitlussport innustas Matsit õppima spordipsühholoogiat ja nõnda võttis ta bakalaureuseõpingute ajal kehakultuuriteaduskonnas kõik erialal pakutud ained.

Bakalaureusetöö tegi ta võistlusärevusest, kogudes selleks andmeid Eesti võitlussportlastelt. Kuna Matsi oli toona ainus üliõpilane, kes spordipsühholoogia vastu nii suurt huvi tundis, võeti ta õppetooli töömahu suurendes laborandiks.

«Üsna ruttu hakkasin pidama ka loenguid ja lõpuks võtsin mingiks perioodiks Aave Hannuselt üle peaaegu kogu bakalaureuseastme spordipsühholoogia õppetöö,» meenutas Matsi.

JORGEN MATSI KAKS SUURT LEMMIKUT EHK SPORT JA PSÜHHOLOOGIA SAID KOKKU SPORDIPSÜHHOLOOGIA ÕPPETOOLIS.

Bakalaureuseõppele järgnes magistriõpe ning seejärel astus ta doktorantuuri. Samal ajal hakkas Matsi tegema veel enam sporti ning läks ka kognitiiv-käitumisteraapia väljaõppesse.

«Oli õnnelik juhuse, et kursusel osales Ambromedi kliiniku juhataja ning neil läks vaja psühholoogi,» rääkis Matsi.

Pärast pooleteise aasta pikkust praktiseerimist tuli langetada valikuid, kuna kõike korraga enam teha ei jõudnud. Nii võttis ta doktorantuurst paberid välja ning jätkas tööd psühholoogi ja õppejõuna.

PERE KASV MUUTIS PRIORITEETE

Järgmine murdepunkt saabus Matsi ellu 2013. aastal, mil perre sündis esimene laps.

«Jäin koju isapuhkusele ning tõmbusin ülikoolist ja aktiivsest psühholoogitööst tagasi, samuti lõpetasin võistlemise professionaalses vabavõitluses,» jutustas ta.

Järgmised viis aastat töid veel kaks last ning nende kasvatamisele pühendatud kodusema elu.

Sellal töötas ta aeg-ajalt psühholoogina ja pidas rohkelt avalikke loenguid treeningu- motivatsioonist, psühholoogiast ja ka enesehoolest ehk vaimse tervise hoidmisest.

Mullu sügisel läks Matsi uuesti tööle, sest IT-ettevõtte Pipedrive vajas inimest, kes koolitaks ja nõustaks töötajaid.

Aastate vältel on Matsi pidanud arvukalt avalikke loenguid nii toitumisest kui ka motivatsioonist. Kuna valdkonnad on laiad ja teavet on väga palju, siis kuidas ta end teemadega kursis hoiab?

«Olen hästi tänulik psühholoogia alushariduse eest, mis andis arusaama, kuidas teadus toimib ning mis on

PERE ON MATSI JAOKS KÕIGE TÄHTSAM JA KÕIGE KESE. ISAROLL ON PANNUD ELU TEISES VALGUSES NÄGEMA.

selle süsteemi plussid ja miinused. Samuti sain teada, kuidas lugeda teaduskirjandust ja milised on head eksperimendid,» rääkis Matsi.

Sestap üritab ta jälgida mõningate toitumisteadlaste sõnavõtte ning veebiajakirju, mis kajastavad uusimaid teadusuuringuid.

«Toitumise valdkonnas püüan end kursis hoida värskeima teadusinfoga ja kujundan või muudan oma seisukohti selle põhjal,» tõi ta näite.

Ühe hiljuti loetud põnevaima teosena nimetas ta Stephen Guyeneti raamatut «Hungry Brain». Motivatsiooni teemal loeb Matsi eelkõige populaarteaduslikke õpikuid ja kesken-

dub teiselt poolt ka käitumisteraapia mudelitele.

Kui liita kokku Matsi tööine tegevus, mitmekülgsed huvid, spordiklubi eestvedamine, trennide tegemine ja juhendamine ning esmajoones kolmele lapsele isaks olemine, siis saab kokku aukartustäratavalt palju ülesandeid.

SOBIVA KESKKONNA LOOMINE

Kuidas motivatsioonikõneleja selleks kõigeks ise motivatsiooni leiab? Matsi arvab, et oluline on luua endale sobiv keskkond.

«Mul on spordiklubi ja trennikaaslased, kes küsivad õhtuti, mida ma päeval tegin, või soovivad, et ma trenni

annaks. Mul on tööalaselt alati õnnestunud teha asju, mis on huvitavad,» on ta rahul.

Seega muudab õigete valikute tegemise lihtsamaks kombinatsioon juhusega leitud ja ise teadlikult kujundatud keskkonnast.

Inimesed tunduvad Matsile huvitavad ning see paneb teda uurima, õppima ja probleeme lahendama, olgu siis tegu töö, spordi või enesearenguga.

Keskkond, isikuomadustest tulenev huvi ja väärtused on tema jaoks kolm peamist alustala.

«Mõtlen tihti sellele, mis on minu jaoks tähtis ja milline inimene soovin olla, sest oluline on see, mida ma ise väärtuslikuks pean,» kinnitas ta. **UT**

KÜMNE AASTAGA ON OLUKORD RAAMATUKOGUS MUUTUNUD SILMANÄHTAVALT.

Raamatukogu muutunud nägu

ALMA MATER

Kümme aastat tagasi oli raamatukogu ülikooli kõige tuleohtlikum hoone, kus üks mure ajas teist taga. Pärast pikka ja põhjalikku remonti on Struve tänava alguses asuv maja läbi ja lõhki muutunud. Nüüd saab ülikool uhkustada igati tipptasemel õppe- ja teaduskeskusega.

MERILYN MERISALU
merilyn.merisalu@ut.ee

Raamatukogu juhataja kohusetäitja Liisi Lembineni sõnul võiks raamatukogu olla koht, kus üliõpilased ja ülikooli töötajad

saaksid võimaluse korral veeta terve päeva.

«Vahepeal saab loengus käia ja siis võib tagasi raamatukokku tulla. Siin saab arvutit kasutada, süüa ja uues spordisaalis isegi trenni teha. Kes tahab, lohistab kott-tooli vaikesse nurka ja teeb ka väikese uinaku,» loetleb

Lembinen võimalusi, mida TÜ raamatukogu ühe rikkama lugemiskogu kõrval nüüd külastajatele pakub.

1982. aastal ehitatud raamatukoguhoone oli kümme aastat tagasi suures kriisis. Tugeva vihmaga tilkus katus läbi, ruumid olid külmavõitu

ja ventilatsiooni undamine pani pea valutama. Töötajate ruumides peitis teip ajahamba puremisjälgi pea igal sammul.

Hoidlakorruused, kus hoiti ligikaudu nelja miljonit eksemplari trükiseid, graafikat, fotosid jm, olid kõige tuleohtlikumas seisus. Puudus kustutussüsteem ning suitsu- ja vingueemaldussaadmeid polnud hoones kunagi olnud.

RAAMATUTEL PAREM ELU

Käskkirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja Malle Ermeli sõnul oli olukord halb ega võimaldanud trükiseid soodsates tingimustes säilitada.

«Praeguse võrestiku asemel oli meil plekist kokkukeevitatud põrand, mille all teises ruumis põlesid hõõglambid. See tekitas

tunde, et oled praepannil. Praegu on raamatutel kindlasti parem!» on Ermel osakonna uute ruumidega väga rahul.

Turvatuset annab korralik gaaskustutussüsteem. Kliimaseadmed võimaldavad ruumides valida trükistele sobiliku temperatuuri – varem polnud sellist võimalust üldse.

Samuti teeb rõõmsaks see, et uued külmvalgustid ei ole raamatutele ohtlikud ning trükiste jaoks on varasemast rohkem ruumi ja õhku. Küll aga muudab töötajate elu veidi keerulisemaks üks raamatute ohutust silmas pidades tehtud ehitusotsus.

Nimelt on tervel hoidla teisel korrusel, kus hoitakse haruldusi, võrepõrand. See on ehitatud kaalutlusel, et tulekustutussüsteem töötaks nii tõhusalt kui võimalik ja raamatud saaksid tulekahju korral vähe kahju.

«Selle võrepõranda peal ei ole hea käia – olen siia jätnud juba mitu paari kingi – ja ka kärudega on siin väga raske liikuda. Kui keegi tellib näiteks Diderot' ja d'Alembert'i entsüklopeedia mitu köidet, mis kaaluvad mitu head kilo, pean need liftipunkti süles kandma läbi hoidla,» kirjeldab Ermel.

Tõenäosus, et keegi prantsuse esientsüklopedistide Denis Diderot' ja Jean le Rond d'Alembert'i «Entsüklopeedia» köiteid soovib, on tegelikult üsna suur, sest need on Eesti ainsad eksemplarid.

Vanu teatmeteoseid kasutatakse sageli näiteks selleks, et

saada rohkem andmeid oma-aegsete inimeste või ka mõistete esialgsete tähenduste kohta.

«Ülikooli raamatukogu eripära ja ka põhjus, miks paljud meie trükised näevad välja kulunud, on see, et raamatuid on päriselt kasutatud, ja seda tehakse ka edaspidi. Paljud annetatud raamatudki on varem näiteks teadlaste või haridustegelaste käes aktiivses kasutuses olnud,» seletab Ermel.

INIMESTEL ROHKEM VÕIMALUSI

Kui fondides ja teistes töötajate ruumides oli varem peaaegu igal sammul asendamatu abimees pragusid kattev teip, siis enam majast lapitud kohti ei leia. Enam pole muret ka jaheduse ja umbsusega, sest kõik vajalikud süsteemid on olemas ja töötavad väga hästi.

«Töötingimused on nii head, et neid ei saa kümne aasta taguse ajaga võrreldagi!» kiidab raamatukoguhoidja Mare Pikk. Tema tööruumides on eelkõige uudiskirjandusteosed, aga nendega kaasnevast trüklõhnast pole remonditud ruumides märkigi. Aastaid tagasi oli see suur probleem ja endist tööpaika võrdleb ta kõleda koridoriga.

Uuendusena on töötajad endale saanud ka mitu puhkeruumi, mida on võimalik vaheseinaga eraldada. «Nii saab ühes ruumiosas näiteks koosolekut pidada, samal ajal kui pausi pidavad töötajad teisel pool seina rahulikult kohvi joovad

» või lõunat söövad,» seletab Liisi Lembinen.

Silmanähtavalt on muutunud ka külastajatele avatud ruumid. Sealgi on paremad olud nii raamatute kui ka inimeste jaoks. Majas on välja vahetatud kõik torud, valgustid ja kogu elektrisüsteem.

Raamatukogu arvutiklassi kasutamiseks oli kümnekond aastat tagasi pikk järjekord. Nüüd on klasse mitu, need on mugavad ja avarad, kuid suurem osa külastajaid kasutab töötamiseks oma sülearvutit.

Õnneks ei saa enam kurta ka pistikupesade vähesuse üle. Neid jagub Lembineni kinnitusele nii

põrandaile kui ka pea igale postile ja seinale üle terve maja.

Kuigi raamatukogu külastatavus pole remondieelsele ajale veel järele jõudnud, näitab statistika järjest suuremat külastajate arvu. Palju rahvast toob juurde konverentsikeskus, mille saalides korraldatakse sageli üritusi.

Lembinen räägib, et raamatukogu tulevikuplaane arutades on esitatud ka mõte teha see avatuks kogu ööpäeva. Öötundidel oleks lahti küll vaid fuajee ja avasaal. Sellega kaasaaneks aga lisakulu, muu hulgas tuleks palgata turvafirma ning kõrgemate korruste ja konve-

rentsisaalide ette paigaldada turvauksed.

«See oleks kallis ja me ei oska öelda, kui palju selle järele tegelikult nõudlust on. Soovi on küll avaldatud, aga me ei tea, kas päriselt oleks kasutajaid tõesti nii palju, et see põhjendaks lisakulu,» ütleb ta.

Kahjuks pole üht muret pika remondi käigus suudetud lahendada: tihedamate vihmasadude ja lumesulamise aegu tilgub endiselt laest vesi. Õnneks on see mure alles jäänud vaid paaris üksikus kohas. UT

Loe täispikka artiklit ja vaata galeriid veebis: www.ajakiri.ut.ee.

EESTI AINUS NEUTRALISEERIMISMASIN

2015. aastal sai raamatukogu neutraliseerimismasina, mis on seni Eesti ainus. Sellega saab teadlaste väitel pikendada paberi loomulikku vananemisprotsessi umbes 70 aasta võrra.

Masinasse mahub korraga kuni 80 kilo raamatuid. Neid töödeldakse seal aluselise ainega, mis neutraliseerib pabermaterjalis oleva liigse happe.

Masinasse minevad raamatud pannakse eelmisel päeval külmkappi jahenema.

Töötlus võtab aega umbes 20 minutit. Koos konditsioneerimise, töötlusjäakide nõrgumise ja muuga kestab ühe masinatäie töötsükkel umbes neli tundi.

Pärast töötlust pannakse raamatud eraldi ruumi n-ö hingama, et kõik keemilised aurud hajuksid ja nendega saaks edasi tegeleda.

Neutraliseerimismasinast läbi käinud raamatud kontrollitakse üle, kantakse andmebaasi, pannakse märgistatud hoiukarpidesse ja saadetakse hoidlatesse. Ilma karpideta oleks neutraliseerimisest vähe kasu, sest 10–15 aasta pärast tuleks kallis töö uuesti ette võtta.

TÜ raamatukogu pakub neutraliseerimisteenust ka teistele Eesti mäluasutustele. Lähimad teised sellised masinad asuvad Peterburis ja Varssavis.

FOTOD: 3 X ANDRES TENNUS

FOTO: 2 X PIXABAY.COM

PABERILT LUGEMINE ON UURINGUTE PÕHJAL TAVALISELT 10–20% TULEMUSLIKUM KUI EKRAANILT LUGEMINE.

Kuidas õppida kiiresti lugema?

VÄRSKE PILK

SANDRA SAAR
sandra.saar@ut.ee

Kes meist ei oleks põnevasse raamatusse süüvides soovinud, et suudaks kiiremini lugeda ning saaks ometi teada, mis teose lõpus juhtub? Selleks vajalikke võtteid on võimalik omandada Tartu Ülikoolis kiirlugemise kursusel.

Sotsiaalteaduste valdkonna emeriitprofessor Jaan Mikk, kelle teadlasetöö on seotud ennekõike õppekirjanduse uuringutega ja

õpikutekstide arusaadavuse suurendamisega, annab kevadsemestril ülikoolis taas kiirlugemise kursust, mis on juba mitu aastat olnud küllaltki menukas. »

» Mikk meenutab, et hoogne kiirlugemise õppimine läks lahti 2000. ja 2001. aastal, kui «Tiigrihüppe» programmi ja Avatud Eesti Fondi kaudu toetati kiirlugemist õpetava arvutiprogrammi koostamist. Seejärel hoog rauges ja ka õppejõud ei tegelnud sellega enam aastaid. Siis aga, 2015. aastal, kirjutasid Jaan Mikule ajakirjandustudengid, kes soovisid tema kui vanema õppejõuga teha ühe õppeaine jaoks intervjuu ning uurida, kuidas on töö ülikoolis aastate jooksul käinud.

Üliõpilased märkasid emeriitprofessori elulookirjeldust lugedes, et ta on muu hulgas koostanud kiirlugemise programmi, mida aga enam tööle ei saadud. Appi tõttas arvutispetsialist Heino Heinla, kellel õnnestus see siiski käima panna.

Kuna professoril enda sõnul midagi muud teha polnud, mõtleski ta, et teeb ülikoolile ettepaneku kiirlugemise kursus uuesti välja kuulutada. Läks hästi, ja nüüd on isegi väga hästi, sest kasutusel on uus programm, mille on oma magistr töö käigus koostanud Marten Siiber.

PALJU ON LUGEDA

Jaan Miku arvates peaks inimene tahtma kiiremini lugeda sellepärast, et lugeda ja õppida on lihtsalt väga palju. Nii mõnigi tuleb kursusele just seetõttu, et õppetöö käigus on vaja suur hulk materjali läbi töötada ja seda soovitakse teha kiiremini.

Ilukirjanduse lugemisel ei ole kiirus nii oluline, leiab emeriitprofessor. Tavalisel

LUGEMISE AJAL EI TASU LASTA END TELEFONIST HÄIRIDA.

moel lugedes elatakse raamatusse ehk paremini sisse ja saadakse tugevam emotsioon. «Usun siiski, et need, kes on kiirlugemist õppinud, loevad ka ilukirjandust veidike kiiremini,» sõnab Mikk.

Niisiis on kiirlugemine vajalik esmaajoonel tööks, juhul kui tekstide sisu on suuresti juba tuttav. Palju kasu võiks sellest olla näiteks ametnikel ning suurel hulgal peavad dokumente lugema ka juristid.

Selleks, et kiiremini lugema õppida, on mitmesuguseid võtteid. Klassikalistel kiirlugemise koolitustel õpetatakse näiteks silmaliigutusi. Jaan Mikk rõhutab aga, et tähtis on koondada tähelepanu. «Oluline on teksti paremini mõista ja meelde jätta, sest lugemine on ju tegelikult teksti mõistmine ja loetu seostamine varasemate teadmistega,» ütleb ta.

Kirjutatut aitavad paremini mõista laialdasemad teadmised ja suurem sõnavara, samuti lugemine suuremate ühikute kaupa: mitte sõna- või tähthaa-val, vaid sõnaühendite kaupa. Loomulikult tuleb ka teksti sisu üle mõelda.

«Inimesed kardavad sageli, et kiiremini lugedes ei suuda nad teksti mõista või meelde jätta. Tegelikult soodustab mõõdukalt kiirem lugemine meeldejätmist ja mõistmist, sest loetakse suuremate ühikute kaupa,» selgitab Mikk.

Neil, kes tahavad kiiremat lugemist iseseisvalt harjutada, soovib Jaan Mikk kõigepealt õppida keskenduma. See on tänapäeval keeruline ülesanne, sest meie ümber on väga palju mitmekesisist ja seostamata teavet.

«Inimene on harjunud sellises keskkonnas elama ja raske

on millelegi keskenduda, aga efektiivseks lugemiseks on just vaja keskenduda tekstile, mida parasjagu loetakse,» selgitas ta.

Kuigi kiirlugemise programmis on selleks olemas harjutus, on keskendumist võimalik õppida ka ilma programmita. Näiteks ei tasu mobiiltelefoni iga sellest kõlava märguande peale kätte haarata. Kõige lihtsam on panna see lihtsalt teise tuppä,

KURSUSED, KUS LUBATAKSE ÜHE-KAHE PÄEVAGA POOLE KIIREMINE LUGEMA ÕPETADA, ON PROFESSORI SÕNUL REKLAAMITRIKID.

käeulatusest välja. Selleks, et oma keskendumisvõimet veelgi süvendada, peaks aga püüdma telefoni märguannet eirata ja jätkata oma tegevust.

200 SÕNA MINUTIS

Kuigi lugemise ja teadmiste omandamise kiirus on inimeseti väga erinev, võib öelda, et üliõpilaste keskmine lugemiskiirus on umbes 200 sõna minutis. Emeriitprofessor Mikk tunnistas, et ega temagi tavaliselt palju kiiremini loe.

Kiirlugemise kursusel, mille Mikk ka ise on läbi teinud, oli tema enda areng enam-vähem samasugune nagu tudengitel. Sügissemestri kursusel osalenud üliõpilased suurendasid teksti sisu omandamise kiirust keskmiselt 36%.

Täieliku lugemise maksimum kiirus on eesti keeles Miku sõnul ligikaudu 400 sõna minutis. Libilugemise kiirus on veel suurem, aga selle meetodi korral jäetakse osa sõnu vahele.

Kiirlugemise õppeainele on võimalik registreeruda 28 üli-

õpilasel, sest põhiline õppimisvahend on arvutiprogramm ja rohkem osalejaid arvutiklassi ei mahu. Kaheksa praktikumi käigus tehakse peamiselt harjutusi, kuid peetakse ka lühikesi teoorialoenguid selle kohta, kuidas kiiremini lugeda. Ka kodu on võimalik harjutada, sest üliõpilased saavad Marten Siiberi väljatöötatud kiirlugemistarkvara vabalt kasutada.

Õppija, kes on programmis oleva populaarteadusliku teksti läbi lugenud, peab vastama kontrollküsimustele – need näitavad, kas ta on tekstist aru saanud. «See on meie õppetöös väga oluline, sest lõppkokkuvõttes on tähtis ju omandamine, mitte silmade libistamine üle teksti,» ütleb Mikk.

Samuti arvutatakse programmis lugemis- ja omandamiskiirus. Kui harjutusi on tehtud juba palju, näitab programm, kui palju lugemiskiirus on suurenenud.

Tänapäeval loetakse üha rohkem arvutiekraanilt. Mikk teab arvukate kirjandusallikate põhjal, et raamatust lugemine on 10–20% tulemuslikum kui ekraanilt lugemine. Põhjus peitub ilmselt selles, et inimene ei ole arvutiekraaniga siiski veel nii palju harjunud kui raamatuga.

Kiirlugemist on võimalik õppida ka iseseisvalt, aga see nõuab rohkem tahtejõudu ja pingutust kui praktikumidel osaledes. Kursuse läbinud

üliõpilased on Jaan Mikule öelnud, et koos on ikka parem õppida ning just praktikumid innustavad ja sunnivad end kokku võtma.

Mikk usub, et kõik inimesed on võimelised kiiremini lugema, ent õigete võtete selgeksõppimine eeldab siiski tööd. Üks üliõpilane kirjutas kursuse lõppedes, et varem oli tal loetu omandamise tase väga madal, kuid ta asus olukorda parandama ning lõpuks jäi lugemiskiirus samaks, aga sisu omandamine läks palju täielikumaks.

KIIRELT KIIRLUGEJAKS

Kursused, kus lubatakse ühe-kahe päevaga poole kiiremini lugema õpetada, on professori sõnul kõigest reklaamitrikid. «Eks sellest võib kasu ikka olla, sest õpetatakse mitmesuguseid võtteid, aga on väheusutav, et kiirlugemine muutuks ühe-kahe päevaga harjumuseks. Kiirlugemine on uute harjumuste õppimine ja omandamine, ning see võtab aega,» on ta veendunud.

Kõiki võtteid, mida kursusel õpitakse, pole Miku sõnul vajagi pidevalt rakendada. «Ega kogu elu ei pea proovima kiiresti lugeda, küll aga peab kogu elu lugema,» tõdeb ta.

Emeriitprofessor Jaan Mikk õpetab kiirlugemist üliõpilastele ka edaspidi, sest talle lihtsalt meeldib seda õpetada ja tudengitel on seda vaja. Ka õppeaine kohta saadud tagasiside on väga hea.

«Sellepärast, et tudengitele see meeldib, ma ka õpetan. Õpetamine on mu elukutseline harjumus.» UT

Ilmar Raagi loomingu kese on lugu

INTERVJUU

Filmimees, esseist, kommunikatsiooni- ja meediaekspert – seekordsel Tartu Ülikooli vabade kunstide professoril on palju tiitleid ja tegutsemisvaldkondi, kuid tema jaoks on nende kõigi keskmes lood ja nende jutustamise viisid.

KADRI HANSALU

UT toimetaja 2009–2010

Esimene semester professorina on seljaga. Kas tudengid on suutnud sind selle aja jooksul millegagi üllatada?

Suur ringauditoorium ei ole lihtne auditoorium, sest isegi kui see ei ole päris täis, hajuvad inimesed sinna ära ja neid on raske tunnetada.

Kui sa oled väikeses klassis, siis ei pea üliõpilane midagi ütleva, sa juba enam-vähem saad aru, kas ta peab sind lolliks, on tal huvitav või on ta magama jäämas. Seetõttu olen olnud väga tänulik iga küsimuse eest.

Teisel semestril hakkavad üliõpilased koguma lugusid ja me hakkame neid koos arutama. Loodan, et siis tekib mul tunnetus, milline vaimsus nende seas tegelikult valitseb.

Mis põhimõttel sa oled selle kursuse üles ehitanud? Mida oma paljudest valdkondadest tahad kõige enam edasi anda?

Kaks valdkonda: loo jutustamine kõige üldisemas mõistes ehk töö, mida olen teinud stsenaaristina; teiseks aga sotsiaalne mõtlemine ja konflikti sotsioloogia.

Üks mu peamisi tõdemusi on, et konflikt saab ühiskonnas suureks kasvada siis, kui sellel on inimeste seas kriitilise massi toetus. Sel juhul on mõni juhtum küll tikk, aga bensiin peab juba varasemate meeleolude näol olemas olema.

Suured konfliktid ehk kriisid on kõik kokkuvõttes kontrollimatud. Me saame ainult kirjeldada nende sümptomeid või seda kooslust – kuidas see suures plaanis kujuneb, nagu mere tõus ja mõõn.

Minu soov on olnud esimesel semestril rääkida sellest, kuidas maailm on suuresti kontrollimatu ja võõrandunud ning kuidas meil on illusioon, et me teeme kogu aeg asju, millega seda kontrollida.

Kui me räägime lugudest, siis hästi populaarsed on vastandumisnarratiivid, kus öeldakse väga selgelt, et keegi on vaenlane, pätt ja paha, ning teda ei üritatagi mõista. Mind huvitavad need narratiivid, kus küll

>>

» kujutatakse konflikte, aga püütakse ka mõelda, kuidas on võimalik elu pärast konflikte.

Neid lugusid on tunduvalt vähem, aga neid võiks olla rohkem. Nende tegemine sõltub meist, jutustajatest. See ei tähenda muidugi seda, et inimesed need omaks võtavad, aga mind huvitab, mismoodi see oleks teoreetiliselt üldse võimalik.

Ma soovin, et koguksime teise semestri jooksul lugusid, kus üritame mõista mõlemat poolt ja vaadata, kas meil on võimalik lugu jutustada nii, et selle tulemusena ei tahaks kuulaja haarata relva järele.

Lugusid räägitakse nii filmides kui ka ajakirjanduses.

Millist rolli mängivad tänapäeva ühiskonnas film ja millist ajakirjandus?

Nad pigem süvendavad konflikte. Ajakirjandus süvendab sellega, et olemuslikult otsitakse igas loos konfliktit. Kui sul seda ei ole, siis ei ole ka uudist. Kui koer kedagi ei hammusta, siis sellest ei kirjutata. Kui koer hammustab väikest last, siis see on juba uudis. Veel toredam uudis on see, kui inimene hammustab koera.

Üks väga selge loožanr on sõjafilmid või filmid, mis käsitlevad terrorismi. Ehkki üldjuhul ei tehta tänapäeval ühtegi sõjafilmi, mis ei püüaks olla sõjavastane, märgistatakse väga tihti siiski ära, kes on vastane.

Mingil moel, teisel või kolmandal plaanil, kinnistatakse sellist üldist raamistust, kus ühed on head ja teised olemuslikult pahad.

KÕIK ILMAR RAAGI LOENGUD
VABADE KUNSTIDE
PROFESSORINA ON
VAATAMISEKS ÜLEVAL KA
UT TV KODULEHEL.

Näiteks Hollywoodi filmides on praegu pahad peamiselt araabia või Lähis-Ida inimesed. Kuigi ma saan aru, et poliitiliselt korrektne käsitlus Hollywoodis on see, et mitte kõik ei ole pahad, ja kindlasti on alati sellises filmis ka mõni hea araablane, et seda muljet tasakaalustada.

SEDA, ET NOORED ON HUKAS, EI SAA ÜKSKI
AJALOOLASE HARIDUSEGA INIMENE ÕELDA.

Kuidas sulle tundub, mis tänapäeval noort põlvkonda rohkem mõjutab, kas meedia või film?

Järjest enam toimub fragmenteerumine. Kui 1990. aastate keskpaigas hakkas Eestis rohkem arenema kaabeltelevisioon, siis arutati, et kui nüüd inimesed saavad vaadata 100 telekanalit, mis siis saab Eesti kanalitest.

Juba tookord ütlesid välismaal elanud ja meediat uurinud inimesed, et isegi kui sul on võimalik vaadata 200 kanalit, vaatad sa reaalselt ikkagi kahte või kolme. Probleem on selles, et need kaks-kolm lemmikanalit on inimestel erinevad. Tuli internet ja süvendas seda protsessi.

Probleem on see, et need kaks või kolm kanalit, millele vaataja kinnistub, on enamasti seotud sama ringkonna ja keskkonnaga, mille sees ta elab.

Kui me vaatame, millega tegeleb peamine osa ajakirjandusest, siis seal tõstatatud teemad huvitavad juba sotsiaalselt ennast määratlenud inimesi: neid, kes on ülikooli lõpetanud, saanud oma töö, võib-olla

esimesed lapsed ja kellel on tekkinud suurem huvi poliitika vastu.

Samal ajal ei pruugi ajakirjandus praegusel ajal kõnetada teisi sihtgruppe. Hästi tüüpiline on see, et küsitakse keskkoolinoortelt, kes on Eesti peaminister, ja nad ei tea. Neid see ei huvitagi.

Televisioonis vaadatakse, mida inimesed vaatavad, ja nähakse, kuidas see sõltub selgelt vanusega tulevast sotsiaalsest küpsusest.

Kuni 25 eluaastani domineerivad soorituspõhised – hästi tantsivad, hästi kaklevad – filmid, kus psühholoogia ei mängi suurt rolli. Pigem toimivad karja- või grupiinstinktil põhinevad lood, mis on ka kõikide brändide või popkultuuride alus. On üks staar, kelle järgi minnakse. Sel ajal on noortel väga suur huvi kogu maailma vastu.

Pärast seda tuleb etapp, kus hakatakse tundma rohkem huvi koha vastu, kus parajasti elatakse ja kuhu ollakse kinnistunud. Eesti filmid muutuvad siis huvitavaks.

Sealt edasi, umbes 40 eluaasta piiril, tuntakse huvi faktipõhise ajakirjanduse ja dokumentaalfilmide vastu. Ja kui saadakse vanemaks, siis tahetakse ühelt poolt väga täpselt teada, mis päriselt toimub, aga teisest küljest tekib paljudel täielik eskapism, mis väljendub näiteks välismaiste sebiooperite katkematus vaatamises, millel oma elus mitte mingisugust pidepunkti tegelikult ei ole.

Praegu on meedia mõju loomulikult suurem kui ajakirjandusel. Meedia puhul pean silmas tarbija tekitatud sisu sotsiaalmeediakanalites, kus inimesed vastastikku määravad üksteisele meediamenüü. Aga selle puhul on huvitav, et alati

toetutakse mingile dominantsele referendile maailmas.

Kui saad vanemaks, siis võib see olla ajakirjandus – viidatakse mingitele tekstidele ja sündmustele, mida ajakirjandusväljaanded on näidanud. Nooremate puhul võib see samamoodi olla film või mingi muusikapala, mille ümber tekib arutelu.

Nii et sina ei karda, et noored on hukas ja ühiskonna protsessidest enam ei huvituta?

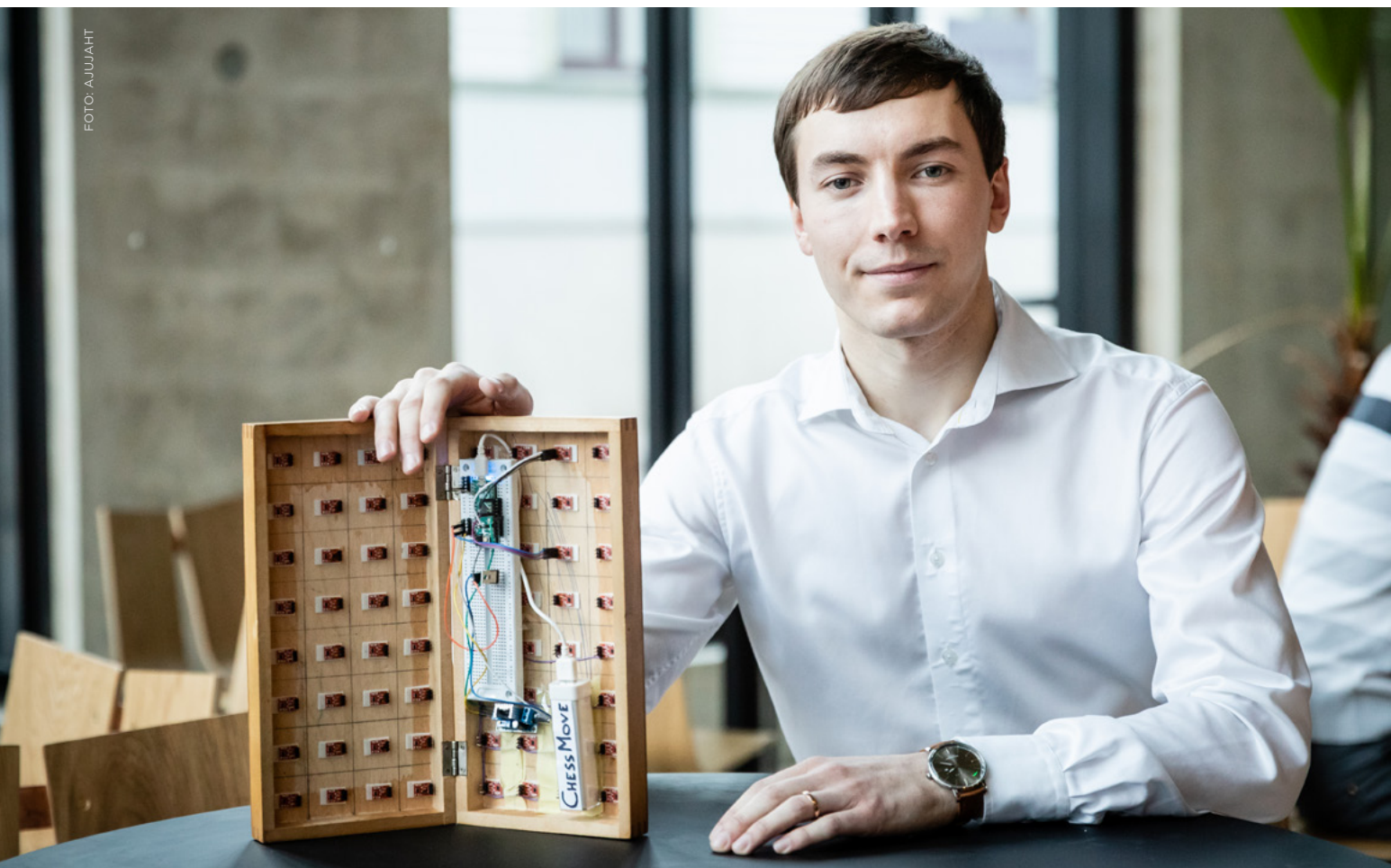
Seda, et noored on hukas, ei saa ükski ajaloolase haridusega inimene öelda, sest see on enam-vähem üks maailma kõige vanemaid jutte, mida räägitakse. Küsimus on selles, millal noored inimesed sotsiaalselt küpsevad – kas see on natuke hiljem või varem. See sõltub tõesti sellest, millises arenguetapis ühiskond parajasti on.

Kuidas sa defineerid enda jaoks professuuri edukust? Mis peaks saama tehtud või juhtuma?

Arvan, et selle eeldus on see, et üliõpilased, kes teisel semestril lugusid koguvad, leiaksid tõesti head lood ja saaksid need vormistatud niimoodi, et sealt tuleks kas mingi novell või väike stsenaarium. Sellest kirjastuks ehk ka üks väikene raamat. Sellisel juhul oleks see esimene samm.

Veel parem oleks, kui need lood leiaksid ka tähelepanu, aga see on nagu loteriimäng – võib minna väga hästi, aga võib-olla me lihtsalt seekord ei satu sellele soonele.

Loe täispikka artiklit veebist: www.ajakiri.ut.ee.

ANDURITEGA MALELAUA ABIL ON LIHTSAM MALEMÄNGU ÕPPIDA JA OMA OSKUSI EDASI ARENDADA.

Noorte maailmavallutus uudse malelauaga

ETTEVÕTLUS

SANDRA SAAR
sandra.saar@ut.ee

TÜ vilistlased töötavad välja anduritega malelauda, mis aitab treenida malemänguuskust. Idee on jõudnud ka Ajujahi konkursi 30 parima sekka.

ChessMove on malemängu treenimise vahend, mis koosneb

anduritega puitmalelauast ja mobiilirakendusest. Rakendus koondab ja analüüsib teavet

ning jagab soovitusi edasisteks mängudeks. Andurid on vajalikud käikude salvestamiseks ja digiteerimiseks.

Kasutaja mängib malemängu nagu tavaliselt, aga tänu käike analüüsivale mobiilirakendusele saab ta kohe pärast mängu lõpetamist tagasisidet vigade kohta ja treeningusoovitusi.

Andmevahetus mängulaua ja rakenduse vahel toimub Bluetoothi abil ja laud on varustatud akuga, mistõttu see ei vaja ülesseadmiseks juhtmeühendust. Nii on malelauda

mugav kaasas kanda ja mängu saab mängida ükskõik kus.

ChessMove'i arendajad on Adam Erki Enok, Hendrik Türk ja Sander Soo, kes kõik on õppinud Tartu Ülikoolis. Kaasatud on ka Eesti Kunstiakadeemia üliõpilane Triin Vallner, kes aitab toodet disainida.

Adam tunneb end males üsna koduselt, sest on seda 15 aastat mänginud, ent ka teiste meeskonnaliikmete jaoks pole see ala päris võõras.

Hendriku hinnangul on aga malemänguuskus suhtelise tähtsusega. «Kui me Sandriga Adami vastu mängime, siis me ilmselt ei oska maletada. Kui aga Sandriga omavahel mängime, siis võib-olla isegi arvame, et oskame,» naeris ta.

Sander tõdes, et malemängus on käigud pigem lihtsad, aga selleks et mäng päriselt selgeks saada, kulub aastaid. Hendrik lisas, et kui huvi on olemas, siis on kõik lihtne, aga õppimine võtab aega.

«See pole nii, et loed kaks raamatut läbi ja ongi selge. Peab harjutama ja mänguuskus tuleb vilumusega,» sedastas ta.

LOODUD ENDA JAKS

Meeskonna juht Adam ütles, et hakkas ChessMove'i arendama enda jaoks. «Ma leidsin, et võiksin treenida paremini, kui oleks võimalik kõik mängud salvestada ja selle põhjal oma käike analüüsida,» meenutas ta idee sünni. Kui mõte oli

idanema hakanud, uuris Adam, kas midagi sellist ehk juba pakutakse, aga ühtegi samasugust toodet ta ei leidnud. Profimaletajate jaoks on elektrooniline malelualahendus olemas, kuid selle hind on väga krõbe ja Adami sõnul see hobimängijale kindlasti ei sobi.

Hendrik arvas, et ChessMove hakkab maksma ilmselt alla saja euro. Eriliseks teeb leiutise see, et juurde loodav mobiilirakendus annab hiljem tagasisidet.

Malemängijad kirjutavad tugeva vastasega mängides käike üles, et pärast neid analüüsida. «Kui sa aga käike üles märgid, siis lähed justkui mängust välja ja keskendumine kaob. Nii ei saa täielikult mängule pühenduda,» selgitas Hendrik.

Tema kinnitusel on uudne malelaud muidu nagu malelaud ikka ja jalgratast pole nad leiutanud. Küll aga panid noor-mehed iga ruudu alla anduri, mis saab aru, kas ruudu peal on malend ja kuhu see käiku tehes liigub. Profilaudade eripära on see, et malendi aitab ära tunda nupu sees olev antenn, mis teebki komplekti kalliks. Sellistel malelaudadel ei saa kasutada tavalisi malenuppe. Harrastajatele pole nii peen süsteem vajalik ja ChessMove'i lauaga saavad malet mängida ka need, kellele vanaisa on kinkinud klassikalised malenupud.

Kui malelaud saab aru, et käik on tehtud, saadetakse teave edasi mobiilirakendusse, »

» mis salvestab kõik liikumised. Hiljem saab mängija vaadata, milliseid käike ta tegi, ning hinnata, kui tulemuslikud need olid.

«Tahame, et lõpuks suudaks rakendus ka ise analüüsi teha. Nii oleks see justkui male-treener,» viitas Hendrik tulevikuplaanidele.

Sander lisas, et male-klubides peab treener täpselt jälgima, milliseid käike õpilased teevad, ja seega muudaks elektrooniline abimees juhendaja elu tunduvalt kergemaks. Maletreenerit aga ChessMove kindlasti täielikult ei asenda.

Adami sõnul aitaks nende uudne toode lihtsamini malemängu õppida. Kui sõpradega maletada, siis pole ju treenerit, kes ütleks, et ühe või teise käigu oleks saanud teha teisiti.

Kui ChessMove'i laual on juba palju malet mängitud, saab statistikat mängude kaupa analüüsida ja vaadata võimalikke korduvaid vigu. «Selle rakendusega on palju võimalusi andmeid targalt ära kasutada,» kinnitas Adam.

LAPSED MALETAMA

Meeskonna juht on male-treeneritega suheldes kuulnud nende arvamust, et uudne malelaud võiks meelitada lapsi rohkem malet mängima. Et malemäng arendab loogilist mõtlemist, tunneb meeskond endal ka missiooni seda edasi arendada ja inimestele lähemale tuua.

Adami sõnul on Eestis umbes kolm-neli tuhat aktiivset malemängijat, kes võistlevad ka turniiridel. Aktiivselt oma lõbuks mängijaid on tegev-

juhi sõnul aga kindlasti palju rohkem.

ChessMove'i sihtrühm on kõik maailma malemängijad, kellele meeldib mängida päris malelaua taga ja ehtsate nappudega. Meeskond püüab sellega jõuda peamiselt Euroopasse ja Põhja-Ameerikasse, kus on ligikaudu 35 miljonit maletajat.

Adam teab, et maailmas on praegu justkui kaks koolkonda: nooremad eelistavad mängida pigem internetis, vana kooli maletajad aga käivad võistlustel ja mängivad pigem malelaua taga. Maleturniire korraldatakse traditsioonilisel viisil, näost näkku, sest arvutis peetavatel võistlustel on petmise oht üsna suur.

KAKS PROTOTÜÜPI

Eelmisel kevadel osalesid ChessMove'i arendajad ka Garage48 üritusel, kus tehti valmis esimene prototüüp. Garage48 võimaldab iduettevõtetel kahe ööpäeva jooksul mentorite juhendamisel uusi äriideid välja arendada.

Praeguseks on meeskonna liikmed valmis teinud kaks prototüüpi. Esimene sai tehtud pigem turundamise eesmärgil, et inimesed saaksid ideest paremini aimu, kuid näidistoote soovivad nad ka profimängijatele katsetada anda.

Noored on oma ideed arendanud alla aasta ja teinud seda põhitöö kõrvalt, vabast ajast. Pärast Garage48 üritusel osalemist hakkasid nad tegutsema aktiivsemalt.

ChessMove on jõudnud ka Eesti suurima äriideede konkursi Ajujaht 30 prima-

idee hulka. Hendrik ütles, et üksinda toanurgas oma ideega pusida on väga keeruline, kui aga mõne programmiga liituda, sunnib see kiiremini tegutsema ja lisab ka motivatsiooni. See ongi põhjus, miks nad osalevad Ajujahil. «Ajujaht on ikkagi Eesti kõige kuulsam uute ideede läbiproovimise koht,» märkis Adam.

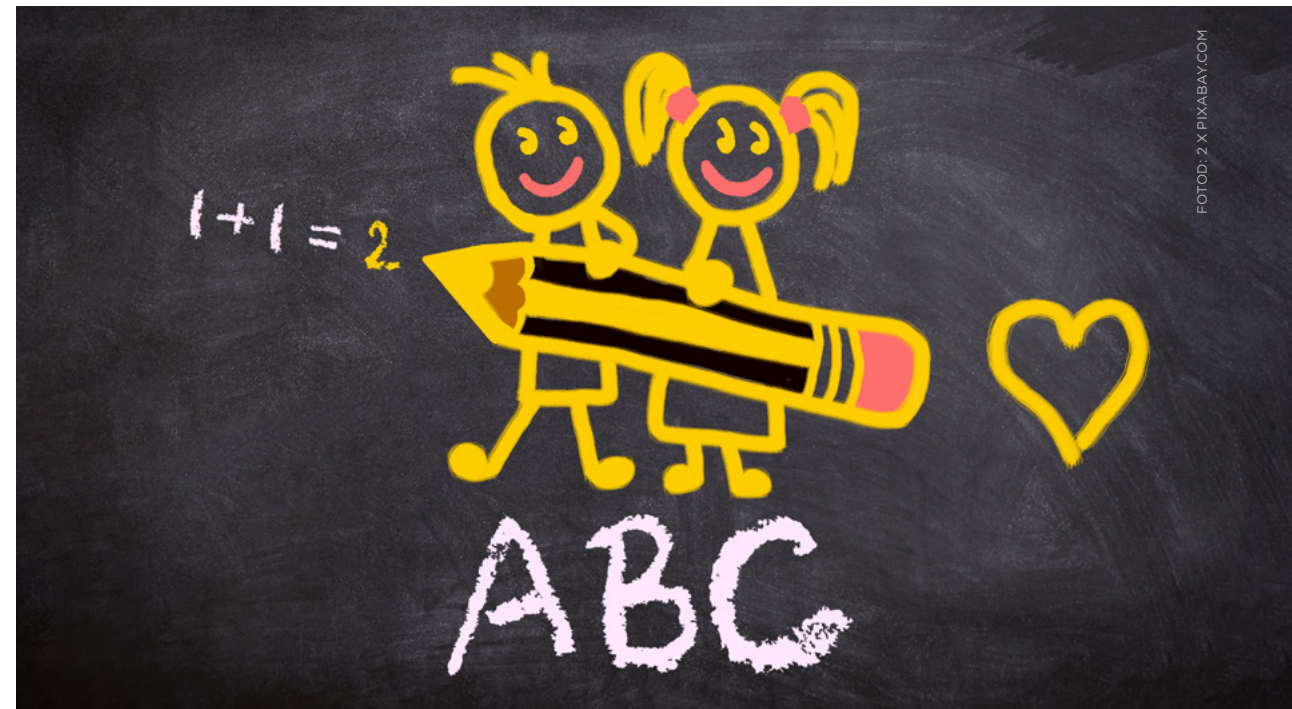
Praegu toimuvad Ajujahi koolitused, näiteks ekspordi ja müügi teemal. Seal räägitakse nüanssidest, millele muidu ei oska mõeldagi – Hendrik nimetab näiteks patenteerimist.

Adam, kes on käinud ka maleturniiridel oma ideed tutvustamas, on juba saanud head tagasisidet. Maletajad oleksid valmis toodet päriselt kasutama, ja mis veel tähtsam: nad oleksid valmis seda isegi ostma.

«Kuidas saada aru, kas toode on vajalik? Selle järgi, kui inimesed on nõus raha alla panema. Juba see, kui öeldakse, et ollakse valmis ostma, mõjub positiivselt,» rõõmustas Hendrik.

Eks kõik inimesed tahavad siin elus jätta maha oma märgi, teab noormees. «Miks mitte jätta see nii, et muudad üht maailma vanimat mängu? Male mängimises ei ole aastate jooksul olnud väga suurt innovatsiooni. Me näeme probleemi ja arvan, et oleme võimelised selle ka lahendama.»

ChessMove'i meeskond loodab, et juba selle aasta jõuludeks jõuab nende toode ka poelettidele, kust kõik malehuvilised saavad seda osta. **UT**

Noored õpetajad ei püsi kaua ametis

VÄRSKE PILK

SANDRA SAAR
sandra.saar@ut.ee

Õpetajaamet ei ole olnud Eesti noorte eelistus, aga selle mai-
ne on gümnaasiumilõpetajate silmis hea ning nende hinnangul võimaldab õpetajaamet arstiameti järel teha oma

Eesti elukestva õppe strateegias 2020 on ühe kitsaskohana esile toodud asjaolu, et õpetaja elukutse ei ole atraktiivne: noorte ja meesõpetajate osakaal ja õpetajakoolitusse astujate konkurss on väike ning õpetajaks õppinud ei lähe kooli tööle.

igapäevatoos enim ühiskonnale korda minevaid tegusid. Kuigi õpetajakoolitusse astujate keskmine hinne on tavapärasest parem, on õpetajaks õppima asujate riigieksamite tulemused keskmisest kehvemad, selgus TNS Emori uuringust.

Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel töötas eelmisel õppeaastal Eesti üld-

hariduskoolides 14 905, kutseõppeasutustes 2062 ja koolieelsetes lasteasutustes 7909 õpetajat. Üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes olid pooled õpetajad möödunud õppeaastal 50-aastased ja vanemad. Sealjuures 60-aastaseid ja vanemaid õpetajaid oli vastavalt peaaegu viiendik ja veerand. Kolm aastat tagasi oli 30–49-aastaseid

» õpetajaid Eesti koolides OECD riikide keskmisega võrreldes märksa vähem.

Õpetajate hulk tervikuna, sealhulgas nooremate kui 30-aastaste õpetajate hulk, on üldhariduskoolides ja koolieelsetes lasteasutustes viimase kaheksa aastaga kasvanud – nooremaid kui 30-aastaseid õpetajaid on üldhariduskoolides 12% ning koolieelsetes lasteasutustes 9% rohkem. 4% võrra on üldhariduskoolides aga vähenenud 30–39-aastaste õpetajate osakaal ning 40–49-aastaseid õpetajaid on nii üldhariduskoolides kui ka koolieelsetes lasteasutustes 11% võrra vähem.

LAHKUTAKSE KIIRESTI

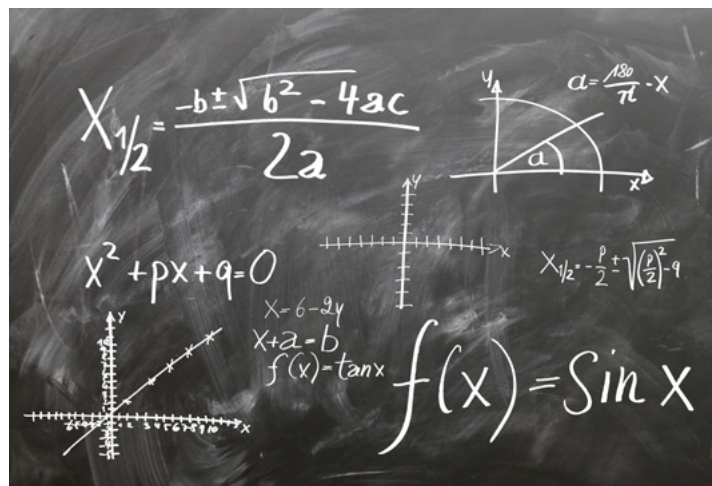
Rahvusvaheliste uuringute põhjal ei ole koolide põhi-probleem see, et uued õpetajad ei hakka tööle haridusvaldkonnas, vaid see, et õpetajakoolituse lõpetanud ei lähe üldse õpetajaks ja uued õpetajad lahkuvad koolist juba paari aasta järel.

ÕPETAJAAMETIT PEAB ENDINE PEDAGOOG VÄGA TÄHTSAKS, AGA OMETI SELLEST EI PIISANUD, ET TÖÖLE JÄÄDA.

Elika Kriit töötas veel mõni aasta tagasi õpetajana, aga on nüüdseks leidnud endale muu ameti. Nagu paljud teised, oli ka tema lapsena kooli mängides unistanud õpetajaametist, aga paraku erineb reaalsus lapsepõlveunistusest tublisti.

«Ma usun, et õpetajal peavad olema teatud iseloomumadused, näiteks kannatlikkus ja rahulikkus. Minus paraku neid jooni väga

ÕPETAJALE PAKUB RÕÖMU, KUI LAPS, KES KAUA TEEMAST ARU EI SAANUD, HAKKAB MÕISTMA JA TEMA SILMAD LÄHEVAD SÄRAMA.

ei ole,» ütles Kriit. Vajadus tunni jooksul pidevalt ühtesid ja samu õpilasi noomida, et nad õppetööd kaasa teeksid, väsis ta lõpuks ära.

Kriit meenutab, et teda ärritas ka see, kui vähe õigusi on õpetajal. «Lastele on justkui kõik lubatud, aga hoidku taevast, kui õpetaja julgeb neid kuidagi korrata kutsuda. Siis saab õpetaja lapsevanemate käest pahandada.»

Muidugi on õpetajaametis ka palju toredat, aga paraku rikub tõrvatilk meepoti. Palju-kirjutud õpetajapalga suhtes Kriit kuigi kriitiline polegi, sest aastatega on see ikkagi tõusnud, aga palju oleneb tema sõnul sellest, millise koormusega õpetaja töötab.

Õpetajaametit peab endine pedagoog Kriit väga tähtsaks ja vastutusrikkaks, aga ometi ei piisanud sellest, et ka ta

ise jätkaks tööd klassi ees. Tagantjärele on tal hea meel, et sai üsna kiiresti aru enda sobimatuses sellesse ametisse. «Tööga rahulolematu õpetaja ei ole hea ka õpilaste jaoks,» tõdes ta.

Alustavate õpetajate seas on palju neid, kelle kõrgeim haridus ei ole omandatud õpetajakoolituse alal.

Viimase seitsme aasta andmete põhjal on asja alustanud õpetajatest pool oma kõrgeimal haridustasemel läbinud õpetajakoolituse, ülejäänud on asunud õpetajana tööle teistelt erialadelt.

Niisugune õpetaja on ka Rannar Park, kes on õppinud inglise keelt ja kirjandust, kuid mitte läbinud õpetajakoolitust. Sügisest saati on ta töötanud Kadrioru Saksa Gümnaasiumis inglise keele õpetaja ning klassijuhatajana.

Enne õpetajaks asumist oli Park aastaid kooliteed tallanud, seekord tuli aga õppeaasta temani teisiti. Et kool on talle nõnda tuttav koht, eeldas ta, et

on 1. septembril vana rahu ise. Ometi ajas pelgalt mõte sellest, et keegi pöördub tema poole sõnadega «õpetaja Park», esimest korda klassi ette astudes hirmu peale.

Pargi sõnul ajendas teda õpetajaks asuma soov aidata kaasa sellele, et noored avastaksid koos töötamise võlu.

Oma kooliajast meenuvad talle korrad, kui koostööd tehes oleks ülesanne lahendatud tõenäoliselt palju kiiremini ja paremini, ent kooli individualistlikud meetodid pärssisid seda.

«Taheti kasvatada üksikuid hunte, kes ei kohkuks millegi ees, et ise edasi jõuda. Õnneks paistab, et üha enam arenevad koolid selles suunas, et ilma koostööta ei tehta ära suurt midagi. Õpilased, kes suudavad teha teistega koostööd, saavad tulevikus parema ettevalmistuse,» rääkis ta.

KOOLIAJAL TÖÖLE

Uuringust «Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISe andmetel» on selgunud, et kolmandik kõigist õpetajakoolituse lõpetanutest on asunud tööle juba õpingute ajal. Viiendik lõpetanutest asub õpetajana tööle lõpetamisele järgneval õppeaastal ja viiendik ei ole 2017/2018. õppeaasta andmete järgi õpetajana tööle asunud.

Kaks või rohkem aastat pärast lõpetamist töötab EHIS-e andmetel õpetajana aga kõigest 12% lõpetanutest. Suur hulk alustavaid õpetajaid ei jää ka kuigi kauaks tööle sellesse õppeasutusse, kus nad oma karjääri alustavad. UT

TUDENG KÜSIB

Kas minust võiks saada tuutor?

TUULI VALLISOO

õppeosakonna nõustamiskeskuse infospetsialist

Tuutoriteks nimetatakse Tartu Ülikoolis vabatahtlikke üliõpilasi, kes on uutele tudengitele ülikoolieluga harjumisel toeks. Et saada tuutoriks, tuleb kevadel läbida üliõpilasnõustamise väljaõpe ja saada programmijuhilt heakskiit.

Loomulikult kaasnevad ka vabatahtliku tööga vastutus ja reeglid. Tuutorluse puhul aitab sihti mitte kaotada sügisel toimuv tuutoripraktika õppeaine, mille käigus tuleb täita juba elulisi ülesandeid. Tuutorid saavad tegutseda esimese astme õppekavadel ja ingliskeelsetel magistriõppekavadel.

Mis ajendab üht üliõpilast endale sellist vastutusrikast kohustust võtma? Motiveerida võib võimalus teisi aidata, suhelda, uusi sõpru leida ning ka ainepunkte saada, aga peale selle annab tuutorlus midagi palju enam.

Esiteks täienevad teadmised TÜ üliõpilaste õigustest, kohustustest ja võimalustest. Teiseks on tuutorlus suurepärase võimalus arendada oskusi, mida võib vaja minna pea igas eluvaldkonnas, näiteks suhtlemis-, esinemis-, organiseerimis-, koostöö- ja eneseanalüüsioskust. Nende arengut toetavad ka väljaõppe käigus ette nähtud ülesanded ja praktiline tegevus. Igatahes on tuutorlus tähelepanuväärne kogemus, mida CV-sse märkida.

Tänavu tegutsenud tuutorid on ainekursuse kohta öelnud näiteks nii:

«Mahukas, järjepidev ning mõnikord annab täiesti üllatavates ja ootamatutes kontekstides väga väärtuslikke uusi kogemusi ja teadmisi.»

«Nii palju kui võtad, nii palju ka saad.»

«Tuutorina on võimalus jõuda mingite kogemuste ja võimalusteni, milleni muidu ei küündiks või mille olemasolu peale ei tulekski.»

Samuti julgustavad tuutorid uusi liitujaid järgmiste sõnadega:

«Tuutoriks saamise protsess ei vajagi tudengi poolt üüratu suurt pingutust, vaid pigem rikkalikku tahet, mis on esmatähtis.»

«Motivatsioon on õiges kohas siin aines.»

Korraldajadki usuvad, et iga tuutor saab meelde jääva, ehk isegi elumuutva kogemuse. Et alustada, on vaja leida ÕIS-ist õppeaine «Tuutorite väljaõpe» (P200.00.007). ●

Pilguheit füsioterapeudi töösse

AVASTA

«Tere! Mina olen füsioterapeut Mari. Teil oli eile operatsioon. Kuidas täna enesetunne on?» Selliste tervitussõnadega algavad minu tööpäevad Tartu Ülikooli Kliinikumi traumatoloogia osakonnas, kui astun palatitesse, kuhu on toodud päev varem opereeritud patsiendid.

MARI METS

UT keeleteimetaja 2015–2018

Mõni patsient vastab «ei ole viga», mõni ütleb, et õlg või puus valutab. Kui lühike sissejuhatus tehtud, tutvustan operatsioonijärgseid harjutusi. Jälgides, kuidas voodis lebaja opereeritud ala- või ülajäset liigutada suudab, saan ühtlasi hinnata jäseme liikumisulatust ja lihasejõudu.

Eakamate patsientide suutlikkus on väga erinev, seda mõjutab nende varasem füüsiline vorm: need, kes on varem ise liikunud ja oma igapäevatoimetusi iseseisvalt teinud, on üldjuhul ka kiiremad taastuma.

Harjutusi tehakse tavaliselt meelsasti kaasa, kuid aeg-ajalt

leidub neidki, kellele on vaja mitu päeva järjest selgitada, miks on juba esimesel päeval pärast operatsiooni tarvis hakata ennast liigutama – haiglasolek ei tähenda pidevat voodis lebamist.

Harjutused tehtud, hakkab patsiendile õpetama istumist ja seismatõusmist. Terve inimese jaoks on need iseenesestmõistetavad toimingud, mida tehes ei mõtle, kuidas täpselt neid teha.

Kui inimesele on aga näiteks reieluumurru tõttu paigaldatud luu kinnituseks naelad, kruvid või plaat, siis ei olegi nii lihtne oma keha püsti ajada.

Esiteks on liigutused aeglasemad ja kohmakamad, teiseks on lõigatud jäset palju raskem juba voodi serva poole nihutada, kolmandaks ei ole ka

kõik liigutused ja kehaasendid lubatud.

Istumatulek ning võimaluse korral ka seismine on aga olulised, et ei tekiks operatsiooni-järgseid tüsistusi, näiteks kopsupõletikku või trombi. Nii on teinekord vaja lausa murda inimese seisukohta, et ta hakkab ennast liigutama alles kodus.

Traumatoloogia osakonnas kedagi üldjuhul väga kaua ei hoita, kuid füsioterapeutide

eesmärk ongi nende mõne päeva jooksul õpetada patsient võimalikult iseseisvaks, et ta saaks koduste toimetustega hakkama.

Istumise ja seismise järel alustame olenevalt traumast ja ravijuhistest kas juba samal või järgmisel päeval kõnniga. Ka see on täiesti igapäevane tegevus, mida on vaja uuesti õppida.

Alajäsemetraumaga patsiendid kasutavad kõndides esialgu

kõrget tugiraami, et keharaskust opereeritud alajäsemele mitte kanda, aga ka selleks, et vältida kukkumisohtu. Patsiendi suutlikkuse alusel võetakse järgmisena kasutusele küünarkargud.

SAMA ÄREVI KUI PATSIENT

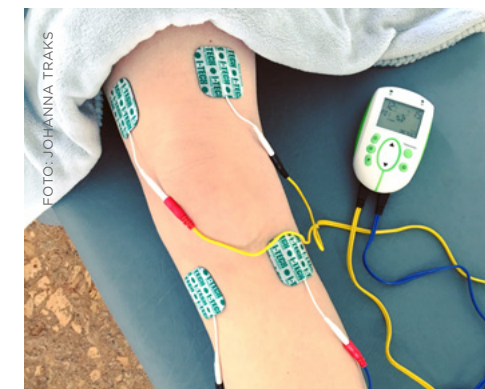
Mäletan hästi päeva, kui pidin patsienti õpetama trepil karkudega kõndima. Olime saanud seda õpingute ajal kursusekaas-

ELEKTRIIMPULSSIDE ABIL SAAVAD SPORTLASED LIHASEID TREENIDA KA TREENINGUKEELU KORRAL.

FÜSIOTERAPEUDI HEA ABIVAHEND ON KINESIOTEIP.

ALAJÄSEME TAGUMISTE
LIHASTE VENITUS.

lastega üksteise peal proovida, aga tegelikus olukorras mul kogemus puudus. Usun, et olin siimas sama ärevil kui patsient, kellele lugesin trepist tõustes kaasa: «Terve jalg ülemise astme peale, seejärel kargud ja kipsis jalg järele.» Laskudes jällegi vastupidi: «Kargud ja kipsis jalg alumisele astmele, siis terve jalg järele.»

Kui patsient oli kümme minutit hiljem suutnud turvaliselt 11 astet tõusta ja väikese

»

LEVINUD SEISUKOHT ON SEE, ET FÜSIOTERAAPIA VÕRDUB MASSAAŽIGA, ENT TEGELIKKUSES HÕLMAB SEE VEEL PALJU MUUD.

» puhkepausi järel ka laskuda, juubeldasin sisimas uhkusest nii tema kui ka enda üle – hakkama saime!

Patsientidega suhelda ja neile taastumise põhimõtteid selgitada ei ole ma kartnud. Mulle on juba lapsest saadik meeldinud inimesi kuulata ja nendega vestelda.

Tavaline oli näiteks see, et rongiga sõites poetasin ennast pärast ema nõusoleku saamist mõne lahke ilma memme kõrvale vaikselt istuma, et siis hetke pärast juba jutuajamist alustada.

ELUKOGEMUS ON AIDANUD

Oma huvide ja maailma-vaadete tõttu jõudsin esimese hooga õppima Tartu Ülikooli hoopis eesti filoloogiat ja tegelesin palju aastaid võru keele uurimisega. Ka see töö eeldas

suulist suhtlust. Elukogemus, mille sellelt erialalt kingitusena kaasa sain, on mind füsioterapeudi töös palju toetanud.

Mõni aasta tagasi otsustasin teha kannapöörde. Olin juba tegelnud jooga ja vesi-võimlemisega, õppinud eesti filoloogia teadurina töötamise kõrvalt vahelduse mõttes

MÕTLESIN, MIDA EDASISE ELUGA PEALE HAKATA JA ASUSIN OTSIMA EDASIÕPPIMISVÕIMALUSI.

massaaži ning märganud, et ise mõõdukalt aktiivne olles ei jää mu alaselg pikki päevi töölaua taga istudes enam valusaks.

Massaažikursustelt oli mind jäänud vaevama vajadus ammutada põhjalikumaid teadmisi inimese anatoomiast.

Paar aastat selle mõtte käes praadinud ning leidnud end aasta jooksul päris mitu korda

arutlemas oma peas selle üle, mida edasise eluga peale hakata – pensionini on ju veel nii palju aastaid! –, asusin otsima edasiõppimisvõimalusi.

Massaažiõpingud mind otseselt ei huvitanud, küll aga leidsin just tänu neile füsioterapia. Eriala kirjeldust lugedes täitis mind elevus. Jah, see võiks küll olla just see, tundsin sisimas.

MITMESUGUNE TAGASISIDE

Kui pool aastat hiljem oma mõtted avalikuks tegin, sain igasugust tagasisidet. Ühed vaimustusid nagu minagi, teised jällegi suhtusid mu edasipürgimisse kahtlevalt. Jäin aga oma soovile kindlaks ning asusin 2014. aasta sügisel Tartu Tervishoiu Kõrgkoolis füsioterapiat õppima.

Kool on mul nüüd lõpetatud ja uuel erialal olen töötanud poolteist aastat. Erialavahetust ei ole ma kahetsenud.

Töösse lisab põnevust seegi, et kõik patsiendid ja kliendid on erinevad. Inimeste isikupära, nendega suhtlemine,

neid ümbritseva keskkonna ja harjumuste väljaselgitamine, nende füüsilise suutlikkuse ja sooritusvõime parandamine ning edusammude jälgimine süstivad minusse head tundeid, et olen endast midagi andnud.

Uue eriala õppimise soovi paljastades kohtasin ka inimeste erisuguseid arusaamu füsioterapia olemusest –

FOTO: KRISTEL VASK

MARI METS

TÜ kliinikumi
füsioterapeut

MIDA FÜSIOTERAPEUDI TÖÖS SILMAS PIDADA?

- » Suhtle patsientide ja klientidega avatult ning eelarvamustevabalt, oska kuulata, jälgida ja järeldada.
- » Julge kliendile selgitada tema kaebuse olemust ja ravivõimalusi. Vajaduse korral soovita minna eriarsti vastuvõtule.
- » Naerata – sinu naeratus võib päästa kellegi päeva ja aidata kaasa taastumisele.
- » Suhtle oma eriala inimestega, käi koolitustel, loe asjakohast kirjandust. Eriala areneb kiiresti ja enese pidev täiendamine on oluline. Rakenda õpitut oma töös – muidu ununeb.
- » Leia endale sobiv töökeskkond ja erialasisene suund. Võimalusi on mitu, peab olema julgust otsida ja kui vaja, ka enda peal katsetada, kus ja kuidas töötada sobib.
- » Ära jäta ennast unarusse! Puhka, tegele hobidega, toitu korralikult.

kuulen neid aeg-ajalt siiani. Levinud seisukoht on see, et füsioterapia võrdub massaažiga; mõnel juhul arvatakse, et füsioterapeudid hindavad inimese rühti.

MIS ON FÜSIOTERAAPIA?

Tegelikult ei ole füsioterapia ei üks ega teine, vaid on lai valdkond, mille sees on mitu kitsamat suunda. Füsioterapias tegeldakse igas vanuses inimestega, imikutest eakateni.

Eri vanuserühmad eeldavad aga erinevat lähenemisviisi: lastega töötavad füsioterapeudid saavad vajalikud liigutused kätte mänguliste ülesannete kaudu, täiskasvanutele saab koostada kindlad harjutuskavad.

Erisugust käsitlust vajavad ka näiteks neuroloogiliste kaebustega, luumurdudega või kopsuhaigustega patsiendid.

Omaette võimalus on asuda tööle spordifüsioterapeudina. Erialsisene suundade paljus on hea, sest nii on võimalik leida endale meelepärane töö. Töövõimalusi rikastab seegi, et füsioterapeute vajatakse nii kliinilises keskkonnas kui ka erapraksistes – oma olemuselt on need kaks küllaltki erinevad.

Kui tulla nüüd tagasi massaaži juurde, siis on ka füsioterapias meetodeid, kus tuleb sõna otseses mõttes käed külge panna. Tavapärane spaamassaaž see siiski pole. Füsioterapeut kasutab vajaduse korral oma töös kindlaid käe-

lisi võtteid selleks, et vähendada lihaspingeid, vabastada päästikpunkte, parandada liigeste liikuvust ja pehme koe elastsust, rakendada passiivseid venitusi jne. Ka massaaži teeb füsioterapeut lihastepõhiselt, keskendudes kindlale lihasele või lihaserühmale, lähtudes kliendi kaebustest ja füsioterapeutilisest hindamisest. Massaažiklientidel soovitatakse üldjuhul teha mõnd lihtsat harjutust, millega nad saavad ennast ise aidata.

Parimal juhul näen oma tööd selliselt, et pärast füsioterapeutilist hindamist kavandame koos teraapia eesmärgid, seejärel teeb klient minu juhendamise järgi harjutuskava ning siis kasutatakse teraapia teises pooles käelisi võtteid. UT

Võõrale kaardile eksinud

TEADUS

Detsembris kaitses Kiira Mõisja Tartu Ülikooli ökoloogia ja maateaduste instituudis doktoritöö, milles ta uuris kaardistamisvigu. Marko Mägi tutvustas töö tulemusi TÜ ja Eesti Rahvusringhäälingu ühises teadusuudiste portaalil Novaator.

MARKO MÄGI
ajakiri@ut.ee

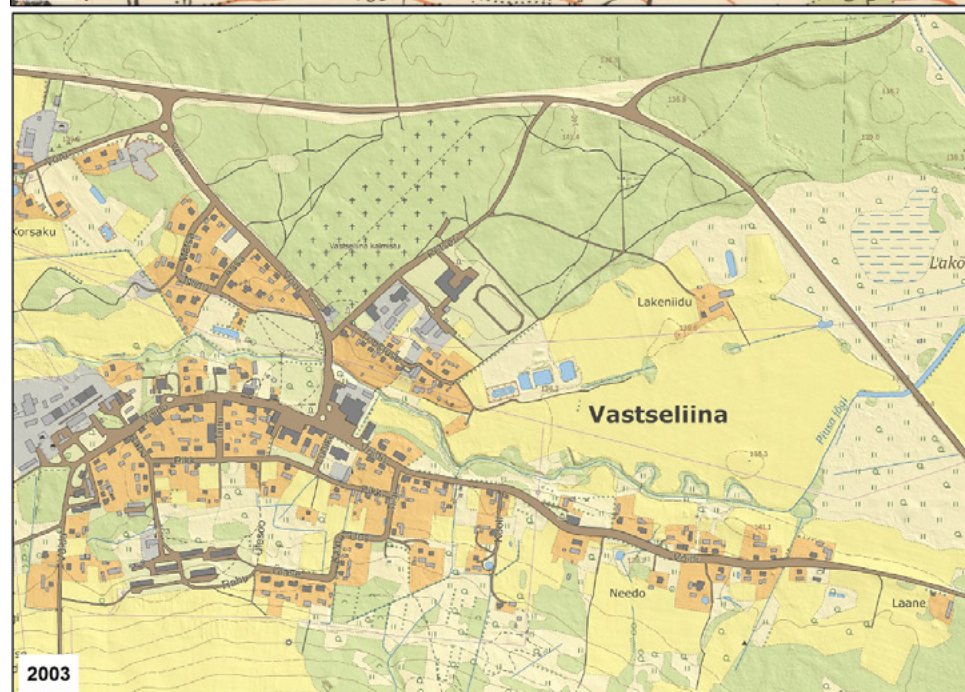
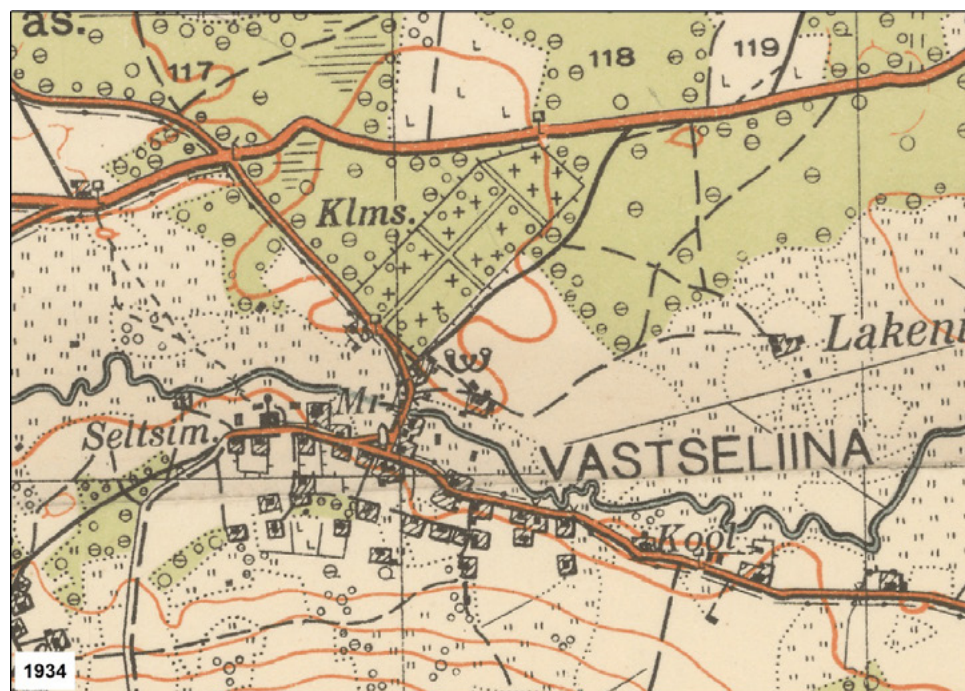
Kaarte kasutavad nutiseadmete rakendused on nii igapäevased, et me ei vaeva oma pead küsimusega, kuidas neid kaarte tehakse või kui täpsed need on. Üldjuhul ei ole meil maastikul liikudes tarvis teada, kus mingi maja või kivihunnik punktipealt asub – meie silmad teevad vajalikud täpsustused ise. Kontorilaua taga üksikasjalikke plaane tehes on aga vaja veatuid kaarte.

Kiira Mõisja keskendus oma doktoritöös «Thematic accuracy and completeness of topographic maps» («Topograafiliste kaartide temaatiline õigsus ja täielikkus») just maastiku kaardistamisel tekkinud probleemidele ja vigadele, mida peaks tulevasi kaarte koostades silmas pidama.

Ruumiandmetest koosnevaid topograafilisi ehk füüsilisi maastikuobjekte kujutavaid kaarte kasutavad nii riigiasutused, omavalitsused, ettevõtjad kui ka eraisikud. Paljudes maa-ees on topograafiline kaardistamine riigiasutuste pädevuses, Eestis on selleks Maa-amet.

KASUTAJAD NÕUAVAD KVALITEETI

«Kogu Eestit katvat detailset topograafilist põhikaarti hakati digitaalselt tegema 1996. aastal. Praegu on esikohal kaardistatavate objektide asukohta ja omadusi kirjeldavate ruumiandmebaaside loomine, nii et nendest oleks võimalik toota mitmesuguseid kaarditooteid. Ruumiandmebaasidel põhinevaid geoinformaatilisi rakendusi kasutame peaaegu iga päev, kas või teekonna leidmisel nutitelefonides,» selgitab Mõisja.

MAASTIKUMUUTUSTEST SAAB AIMU VÕRRELDES VANU JA TÄNAPÄEVASEID KAASTE.

Suure kasutajaskonna tõttu eeldatakse topograafilistelt andmetelt väga head kvaliteeti. Viimase 40 aasta jooksul on teadlased ruumiandmete

kvaliteeti ja seda mõjutavaid tegureid aktiivselt uurinud. Tänu sellele saame kasutada rahvusvahelist standardit, kus on kirjas ruumiandmete kvaliteedi

tagamise põhimõtted. Enne kui kaardid jõuavad tarbijani, tehakse neile kvaliteedikontroll ning tulemusi analüüsitakse, et parandada veelgi andmete toot-

mist ning suurendada kaartide usaldusväärsust.

Mõisja sõnul on üks tuntumaid ruumiandmete kvaliteedi-elemente asukohatäpsus, kuid peale selle on oluline, et kaardi sisu vastaks tegelikkusele. Mõnikord on sisuline õigsus isegi tähtsam.

«Me otsime kaardilt seoseid: kiriku juurest tuleb keerata paremale, maja juurde viib suur tee. Kui kirikut kaardil ei ole ja maja juurde viiv tee on tegelikult väike rohtukasvanud rada, siis ei leia me vajalikke kohti üles ning eksime ära, isegi kui muud objektid on kaardil sentimeetri täpsusega. Teatud ülesannete lahendamisel on aga täpsus kõige olulisem – kas või linnas kaevetöid tehes,» toob Mõisja näiteid kaartide kvaliteedinäitajate kohta.

JUHENDITE ABIL SAAB VIGU VÄHENDADA

Kaardistamisvead on tingitud eelkõige mõõteriistade ebatäpsusest, inimlikust veast või mõne kaardistatava nähtuse hägusast piirist. Nii võib olla keeruline üheselt määrata looduslike objektide asukohta, näiteks rannajoont või metsapiiri, kuid kahe silma vahele võivad jääda ka inimeste rajatud objektid, näiteks hoonete varemed või vundamendid.

Samuti võib keeruliseks osutuda klassifitseerimine: kas tegemist on söötis põllu või rohumaaga või millal kaardistada ehitis varemena – kas siis,

>>

2003–2006 OLI TIIKIDE KAEVAMINE TALUDE ÜMBRUSESSE SAGE JA NII MUUTUS MAASTIK KIIRESTI.

FOTO: KIIRA MOISJA

» kui sellel on sisse kukkunud kogu katus või ainult osa sellest?

Abiks on kaardistusjuhendid, milles on selgitatud, kuidas üks või teine nähtus tuleb kaardile kanda, kuid ühe ja sama nähtuse kaardistamise juhendid võivad erisuguste ülesannete lahendamiseks olla erinevad. Näiteks Eesti topograafilistel kaartidel on mets praegu määratletud vähemalt neljameetriste puude kasvualana, kuid metsaregistris loetakse metsaks juba 1,3 meetri kõrgust puistut.

Nii nagu elusorganismid, muutub ka maastik, mistõttu vajavad kaardid pidevat ajakohastamist. Mõistagi on linnades uuendamist vaja sagedamini kui näiteks soodes.

Kaarte uuendatakse kahel meetodil: nähtuse või maastiku põhjal. Esimesel juhul võetakse teatud aja möödudes (näiteks ühe, viie või seitsme aasta järel) kaardil üks nähtus (näiteks teed), mida täiendatakse ja parandatakse kogu riigi ulatuses

ühekorraga. Teisel juhul võetakse kaardistusse riigi mingi osa (näiteks Kirde-Eesti), kus täiendatakse ja parandatakse samal ajal kõiki objekte.

Kaardistamine, ka olemasoleva kaardistuse uuendamine, on ressursimahukas ja kallis. Aega ja raha aitab kokku hoida varasemate kaardistuste kvaliteedikontrolli analüüs. Selle käigus selgub, millised maastikunähtused on kõige vigasemad ja mis võib olla vigade põhjus.

Andmete kvaliteeti võivad mõjutada nii maastiku keerukus, kaardistaja sugu ja kogemus kui ka oskus maastikku tõlgendada. Doktoritöös keskendusküsimusele, kas ja kui palju mõjutavad kaardistuse kvaliteeti kaardistaja omadused ja maastiku keerukus ning mil määral põhjustab vigu kaardistusjuhendi puudulikkus.

Et vastuseid saada, analüüsis ta topograafilisele kaardistusele aastatel 2003–2006 tehtud kva-

liteedikontrolli tulemusi ning kaardistustöid teinud isikute andmestikku. Registreeritud vigu analüüsiti esiteks kõik koos, ning seejärel iga kaardistaja kaupa. Nii leiti vastus küsimusele, milliseid vigu tuli ette kõikidel kaardistajatel ja mis oli probleem vaid üksikutele välitöötajatele.

VEAD OLENEVAD KAARDISTAJAST

Mõnel juhul olid üldisel ja kaardistaja tasandil tehtud vead erinevad, mõnel juhul aga sarnased. Näiteks olid mõlemal tasandil kriitilised nähtused kivihunnik, vundament, harvik, rada, siht ja salu, kuid rohumaa ning kraavide vigadest peaaegu pooled olid teinud vaid kaks välitöötajat.

Hoonestatud mitmekesisel maastikul oli kaardistuse kvaliteet parem kui avatud lihtsal või suletud keerukal maastikul. Kokkuvõttes oli pea poolte kaardistamisel tehtud vigade tagajärg objekti kaardilt puudumine. Kaardistajate kaupa oli aga varieeruvus suur. Nii mitmelgi kaardistajal oli keeruline hoopiski nähtusi liigitada.

Kuigi meeste ja naiste ruumis orienteerumise võimet käsitlevates uuringutes on avastatud, et mehed on selle poolest tavaliselt edukamad, ei ole Mõisja doktoritöö põhjal kaardistusettevõtetele põhjust välitööde tegijaid sooliselt diskrimineerida – kaardistaja sugu töö kvaliteeti ei mõjuta.

Seda tulemust võib aga mõjutada teadmine, et inimesed orienteeruvad paremini omale turvalisemas ümbruses. Nimelt said kaardistajad maas-

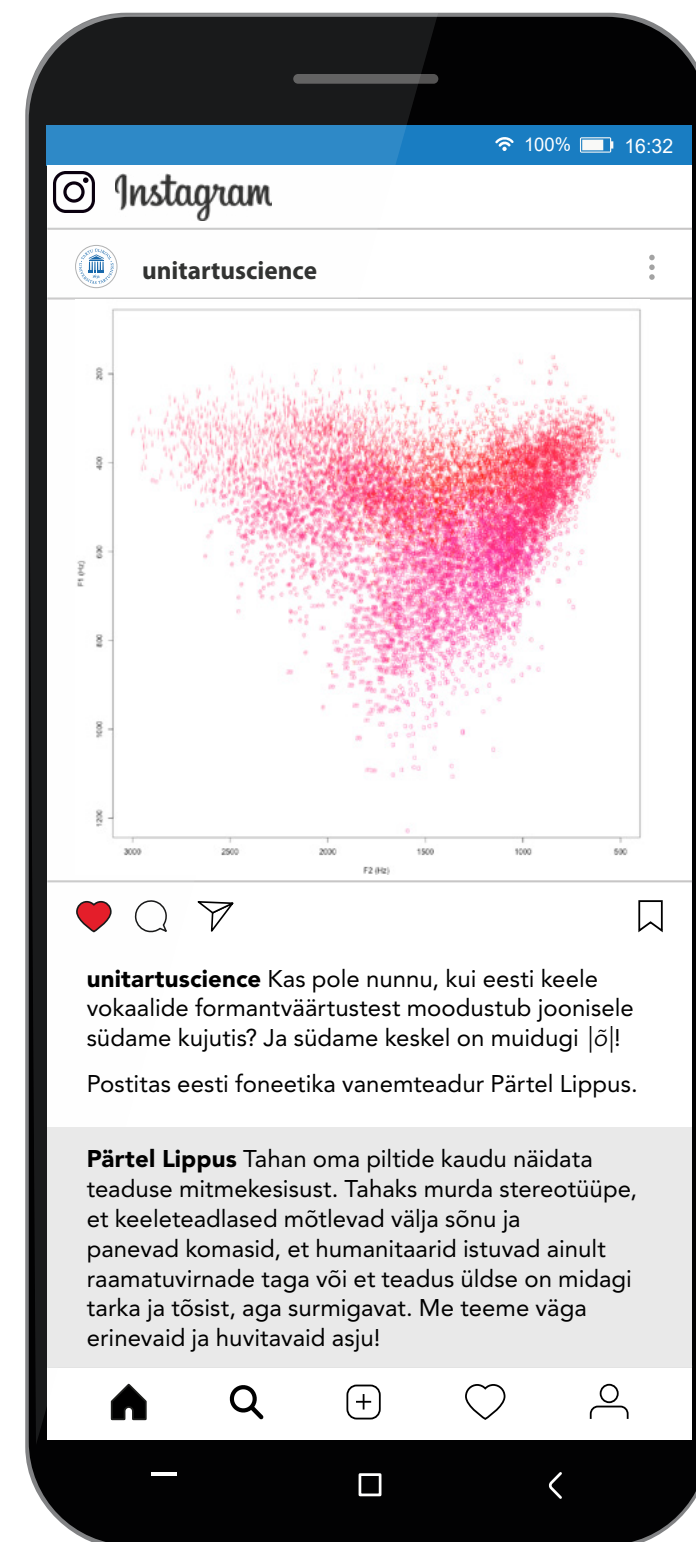
tikku valida, mis tähendab, et kui isik ei tunne end metsas kindlana või turvaliselt, valib ta pigem töötamise avamaastikul. Nii moodustas keeruline metsamaastik naiste kaardistatud aladest vaid 23%, avamaastik aga 45%. See võib osaliselt ka selgitada, miks üldises kaardistustäpsuses mehed ja naised ei erinenud.

Intrigeeriv mõju, ehkki küll statistiliselt ebaoluline, oli ka kaardistaja kogemusel: üllataval kombel oli väikse, kuni kahe aasta pikkuse kogemusega isiku kaardistuse kvaliteet parim, kõige halvema kvaliteediga kaardistasid kolme-nelja-aastase kogemusega kaardistajad ning kvaliteet paranes jällegi väga kogenud töötajatel.

Sellest võib järeldada, et algajad kaardistajad on tähelepanelikud, hiljem muutuvad nad veidi lohakamaks, kuid töökogemuse kasvades suureneb täpsus taas. Siiski ei ole piiratud valimi tõttu võimalik kogemuse ja töö kvaliteedi vahel kindlaid seoseid leida.

Et vältida süsteemseid vigu ja parandada kaardistuse kvaliteeti, võib doktoritöös analüüsitud andmete põhjal soovitada kaardistusjuhendeid täiendada, nii et täpsustataks nähtuse ja selle tunnuste määranguid või kaalutaks, kas objekti kaardistamine on üldse vajalik.

Individuaalsete vigade vältimiseks oleks vaja kaardistajaid koolitada või anda kaardistajale töö just temale sobival maastikul – uuringud näitavad, et sobiv maastik suurendab kaardistaja enesekindlust ja selle tulemusel paraneb ka töö kvaliteet.

unitartuscience Kas pole nunnu, kui eesti keele vokaalide formantväärtustest moodustub joonisele südame kujutis? Ja südame keskel on muidugi |õ|!

Postitas eesti foneetika vanemteadur Pärtel Lippus.

Pärtel Lippus Tahan oma piltide kaudu näidata teaduse mitmekesisust. Tahaks murda stereotüüpe, et keeleteadlased mõtleavad välja sõnu ja panevad komasid, et humanitaarid istuvad ainult raamatuvirnade taga või et teadus üldse on midagi tarka ja tõsist, aga surmigavat. Me teeme väga erinevaid ja huvitavaid asju!

Soome teadlased ja eesti ülikool

ALMA MATER

MIHKEL TRUMAN

ajakiri@ut.ee

Aastal 1919 oli eesti-keelse ülikooli asutamine aga ikkagi ambitsioonikas, kui mitte lausa hullumeelne ettevõtmine. Eestil kui iseseisval vabariigil puudusid toona veel välisriikide tunnustus ja korralikult toimiv riigiparaat, nappis ainelisi vahendeid ning peale selle käis vabadussõda, mille tulemus polnud veel kaugelgi selge. Ometi jätkati sihikindlalt ettevalmistusi, et avada eesti ülikool.

Arutati, millised teaduskonnad ja õppetoolid peaksid rahvusülikoolis tegutsema. Eriti keeruline oli leida pädevaid õppejõude. Ettevalmistuskomisjonile oli algusest peale selge, et eesti soost piisava teadusliku ettevalmistusega õpetlasi napib. Keiserlikus ülikoolis töötas professorina vaid kaks eestlast: usuteadlane

Johan Köpp ja arstiteadlane Aleksander Paldrock. Sama vähe oli eestlastest dotsente.

Oli küll Vene ja välismaa ülikoolides õppejõuna töötanud eestlasi, ent sõja tõttu oli neil keeruline kodumaale naasta. Nii sai väga ruttu selgeks, et kandidaadid tuleb leida väljastpoolt Eestit, sest muidu ei oleks õppetöö saanud plaanitud ajal alata. Mõistlikuks peeti kutsuda õppejõude Soomest. Loodeti, et soomlased suudavad võrreldes teiste rahvustega eesti keele palju kiiremini selgeks õppida. Oldi valmis õppejõududeks kutsuma ka saksa ja vene rahvusest haritlasi.

Peeter Põllu poolt haridusministrile saadetud aruandest saame teada, et 30.04.1920 täitsid 43 professori, 14 professori kohusetäitja ning 16 dotsendi ametikohti 31 eestlast, 23 sakslast, 4 soomlast ja 4 lätlast. Vähem oli rootslasi, venelasi, juute, leedulasi ja ungarlasi. Välisõppejõud pidid

ametis olema vaid senikaua, kuni eesti soost noored haritlased olid koolitatud tõsiselt võetavateks teadlasteks.

Hoolimata sellest, et palju välisõppejõude tuli Tartusse tööle vaid mõneks aastaks, töötasid kõik siin hingegea, aidates vastses ülikoolis kõigiti arendada oma eriala õpetamist ja uurimist. Mitmel soome õpetlasel oli aga eriti vastutusrikas ülesanne – panna koos eestlastega alus eesti rahvusteadustele, mida senini peaaegu ei olnud eksisteerinud. Näiteks töötas Eesti ja Põhjamaade ajaloo professoriks kutsutud soome ajaloolane Arno Rafael Cederberg (ülikoolis aastatel 1919–1928) välja Eesti ajaloo õppeprogrammi ning määras kindlaks uurimisvaldkonnad, millele Eesti ajaloo käsitlemisel tuleks eelisjärjekorras keskenduda. Peale selle, et Cederberg tõi Tartusse Skandinaavia ajalooteaduse taseme, oli ta üks neist, kes arendas Eesti arhiivindust ning asutas

SOOME TEADLASI TARTU ÜLIKOOIS.

Akadeemilise Ajalooseltsi ja Ajaloolise Ajakirja.

Arheoloogia kui akadeemilise rahvusteaduse rajamisel täitis tähtsat osa silmapaistev soome arheoloog Aarne Miikaal Tallgren (1920–1923), kes akadeemilise õppetöö kõrval seadis sihid ka siinse arheoloogilise uurimistöö jaoks. Tema eestvedamisel loodi teadustööks ja muististe säilitamiseks tarvilik Arheoloogia Kabinet, hiljem aga juba Arheoloogia Muuseum. Samuti juhtis ta 1921. aastal Eesti kinnismuististe registri koostamist.

Kuigi etnograafia õpetamist ei olnud rahvusülikooli esialgses kavas ette nähtud,

otsustati 1921. aastal siiski luua etnoloogia (etnograafia) dotsendi ametikoht. Sobivat teadlast selle täitmiseks aga kohe ei leitud. Kui 1922. aastal kutsuti Eesti Rahva Muuseumi direktoriks soome etnograaf Ilmari Manninen, värvati ta ühtlasi ülikooli etnograafiaõppejõuks. Kohakaasluse alusel töötas ta ülikoolis dotsendina 1928. aastani. Mannise rajatud etnograafiakoolkond uuris nii soome-ugri kui ka eesti etnograafiat ning määras kindlaks uurimistöö pikaajalised põhisuunad.

Eesti keele uurimise ja õpetamise kõrval pidi rahvusülikooli üks eelisvaldkond olema ka soome-ugri keelte õpetami-

ne ja uurimine. Nii kutsutigi läänemeresoome keelte professoriks varasematest uurimisretkedest Eestit hästi tundev Lauri Einari Kettunen (1919–1925), kes seadis ülikoolis paika läänemeresoome keelte esmased uurimissuunad ning oli üks Akadeemilise Emakeele Seltsi eestvedajaid.

Tagantjärele võib täie veendumusega väita, et soome teadlaste tähtsus meie rahvusteaduste väljaarendamisel oli ülimalt suur. Sageli panid just nemad senise asjaarmastajaliku huvitegevuse tõsisele teaduslikule alusele ning koolitasid välja terve plejaadi väljapaistvaid eesti teadlasi. UT

FOTO: ANDRES TENNUS

Mõtteid julgusest, vastutusest ja rollidest

Kui alustasin 2004. aastal ülikooliõpingute kõrvalt tööd Tartu Ülikooli ajalehes Universitas Tartuensis, esialgu reporteri ja hiljem toimetajana, sai mulle üsna ruttu selgeks, et selle ameti üks põhilisi keerukusi on leida tasakaal oma sisemise seisukoha (parandamatu maailmaparandaja) ja organisatsiooni huvid vahel. Teisisõnu tuli osata õppida iseend tsenseerima

FOTO: KRIS MOOR

AIJA SAKOVA

UT toimetaja 2004–2009

Sain aru, et olin asunud tööle suures ja vääriskas organisatsioonis ning minu ülesanne oli hoolitseda selle hea maine ja kuvandi eest. Samal ajal selgus, et ajakirjanikena – ehkki ma ei olnud selleks õppinud, koolitas ja juhendas toonane peatoimetaja Varje Sootak mind töötama

just ajakirjanikuna selle sõna parimas tähenduses – on meie kohustus juhtida tähelepanu ja anda aruteluruumi eeskätt probleemsetele teemadele ning tõsta ülikoolipere ja avalikkuse ette neid kohti, kust king kõige rohkem pigistab.

Kuidas aga saavutada see nii, et tegudest ei kujuneks oma tööandja, oma organisatsiooni musta pesu pesemine?

24-aastase idealistina arvasin, et kui miski on mäda või isegi kõigest poolik lahendus, soovivad asjaosalised seda ära tundes probleemi kindlasti otsekohe lahendamiseks. Ma arvasin siis nii kõige kohta. Samuti uskusin, et õiged (või vähemalt õigemad) lahendused on päriselt olemas.

Ma ei taha öelda, et ma nüüd enam nii ei arva, kuid kindlasti olen muutunud mõnevõrra küünilisemaks, resigneerunumaks või lihtsalt realistlikumaks. Olen näinud ja mõistnud, et teised asjaosalised ei pruugi minuga nõustuda, kui pean midagi parandamisväärses. Raske on olnud leppida sellega, et sageli ei soovigi inimesed poolikuid lahendusi parandada, sest iga muutus tähendab astumist tundmatusse. Suur osa inimesi eelistab aga tundmatusse astumise asemel rahulduda olemasolevaga, isegi kui see on puudulik.

Hilisem elu ja töökogemus on mulle õpetanud, et organisatsioonide heaks töötades – eriti kui ollakse mõnel vastu-

taval ametikohal – hakkab pilk kahe vaatepunkti vahel hägustuma. Ei ole enam nii selge, mis on minu enda sisemised tõekspidamised ning mis mitte.

See on loomulik ja paratamatu, sest elus tuleb väga tihti astuda uude rolli, esindada mõnd organisatsiooni, teisi inimesi või väärtusi. Mõistagi hakkab selles olukorras vahel sassi minema, mis on minu seisukohad ja mis need, mida ma esindan. Vahel, ja ka seda tuleb ju ette, on sisemised väärtused ja hoiakud vastuolus organisatsiooni või selle juhi arusaamadega.

Sellises keerulises olukorras tuleb vaagida vastutuse kaalu ja küsida: kui suur on minu vastutus organisatsiooni ja töökaaslaste ees ning kas need kattuvad? Lõpuks, kuid mitte väheolulisemana, tuleb küsida, milline on vastutus iseenda ees.

Mulle näib, et see unustatakse vahel ära, ja ma ei tea, kas see on tahtlik või tahtmatu.

Mõnikord elavad inimesed oma rolli sisse nii, et unustavad täiesti oma mina. Olen ka ise end sellisest olukorrast avasta-

juba paratamatult kas vastuolus või erinevad. Mulle näib see tööpoolest olevat paratamatu, just nagu on paratamatu, et kool haridusasutusena ühest küljest kasvatab ja toetab omapära ning teisalt pärsib seda.

MAAILMA MUUDAVAD JUST NEED INIMESED, KES JULGEVAD ERISTUDA, ASTUDA TUNDMATUSSE, TEHA MIDAGI TEISTMOODI.

nud. Niisugusel juhul on ainus lahendus teadvustada neid olukordi. Teiste esindamine ja nende või organisatsiooni eest vastutuse võtmine on küll oluline, kuid unustada ei tohi ka ennast.

Mõista tuleb ka seda, et organisatsioonid on sageli ühtlustavad, sest nad sõnastavad ühiseid väärtusi ja seavad ühiseid sihte. Indiviidi sisemine tung on – või minu hinnangul võiks olla – pigem eristumine. Seetõttu on kollektiivi ja üksikisiku huvid

Maa ilma või sündmuste kulgu muudavad just need inimesed, kes julgevad eristuda, astuda tundmatusse või teha midagi tavapärasest teistmoodi. Ehkki ma ei ole enam nii idealistlik kui Tartu Ülikoolis ajakirjanikuna töötades, usun siiski, et oma veendumuste eest vahel lihtsalt tuleb seista. On olukordi, kus peab julgema püsti tõusta ja mitte nõustuda või hoopis tegutseda asuda, selleks et asjade seisu muuta. UT

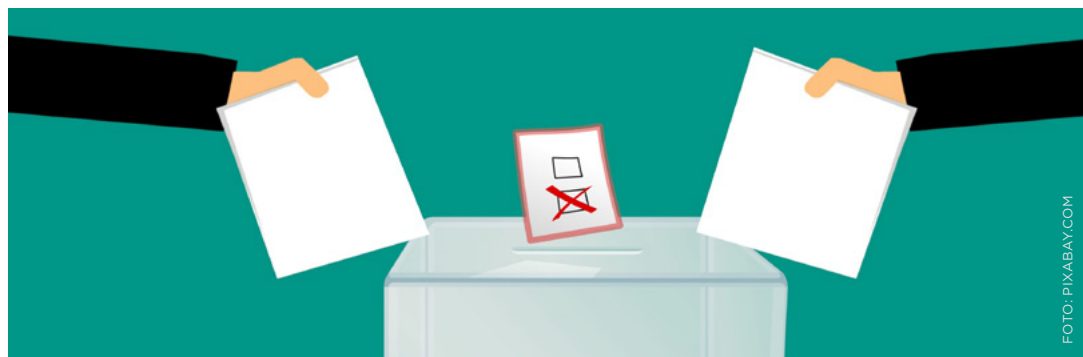
AJAKIRJANIKUTÖÖ KUI TEINE KÕRGHARIDUS

Mind võttis toonane ajalehe peatoimetaja Varje Sootak tööle saksa filoloogia viimase kursuse üliõpilaseks. Hiljem sain kaasa teha ajalehe muutumise ajakirjaks. Töötamine Eesti suurima ja vanima ülikooli häälekandja juures oli minu jaoks nagu teine kõrgharidus või tõeline elukool.

Varje õpetas mulle kõik hilisemas elus vajalikud ajakirjanduslikud ja, võib ehk isegi öelda, diplomaatilised oskused: kuidas lugusid kirjutada, kuidas fookust hoida, kuidas kuulata ja üles leida õiget infot. Ta õpetas läbirääkimisoskusi ja inimeste tundmist, samuti seda, kuidas tulla vastu intervjueritavate soovidele, kuid siiski jääda kindlaks oma ajakirjanikukreedole.

Üks eredamaid juhtumeid oli peatselt pärast minu tööleasumist. 2004. aastal määrati teaduse elutööpreemia teiste hulgas eksperimentaalfüüsikule, akadeemik Tšeslav Luštšikule. Teisel töökuul saadeti just mind akadeemikuga lugu tegema.

Vene keeles kaugeist ja keerulisest valdkonnast rääkida oli tõeline katsumus, kuid sain sellega hakkama. Luštšik osutus tõeliseks diplomaadiks, kes suutis mulle oma teadustöö olemust selgitada nii, et mulle näis, et sain sellest aru. Küllap sealt saigi alguse minu kultuuride- või valdkondadevahelise tõlgi teadlik teekond: soov tõlkida keerulist üldarusaadavasse, tõlkida ühest keelest ja kultuurist teise.

Poliitikasse minek nõuab rollivahetust ja ümberõpet

Nii üliõpilased, õppejõud kui ka ülikooli juhttöötajad on ikka poliitikasse kandideerinud ja teevad seda ka eelolevatel Riigikogu valimistel. Kandideerimine on meie kõigi õigus, ent see, mis teeb edukaks ülikoolis, ei garanteeri edu poliitikas.

FOTO: ANDRÉS TENNIS

ALAR KILP
võrdleva poliitika lektor

Inimene on tervik, mistõttu tema isiksus ja veendumused ei pruugi muutuda, kui ta tegutseb vaheldumisi poliitikas, ülikoolis või usuühenduses. Kuid ta peab oskama kohanedada, vahetada rolle ning väljendada end ja oma seisu-

kohti eri moodi ka erisugustes ja üksikest suuresti sõltumates institutsioonides, sest inimesed kogunevad neisse vabatahtlikult taotlema eri asju: ülikoolis teadmisi, kirikus usku, ettevõtetes kasumit, poliitikas võimu (riigi ja ühiskonna hüvanguks).

KANDIDEERIV TUDENG

2017. aasta sügisel kandideeris kohalikel valimistel riigiteaduste õppekava 132 üliõpilasest üheksa. Et valimistel kandideerimine on vähemalt sama oluline tegevus kui valimas käimine ning seal ei keskenduta mitte edule, vaid oskustele ja kogemustele, tegime tookord

lühiaurimuse selle kohta, mida üliõpilased kandideerides kogesid.

Kokkuvõttes järeldasime, et nad kogesid seda, «kuidas poliitika tegemine käib», eetilisi dilemmasid seoses aususe, populismi, ebaratsionaalse väitluse ja poliititehnoloogiaga, nii erakondadevahelist kui ka -sisest konkurentsi, seda, mida tähendab «olla poliitik» ja «olla poliitikas», suhteliselt avatud võimalusi (nt kirjutada programmi või osaleda selle kirjutamisel). Enamik neist ei osutunud valituks, ent ükski ei kahetsenud osalemist, sest see andis kogemusi.

Kandideerinud tudengite vastused sundisid mind

õppejõuna küsima: kas võib olla, et õppegrupis õpitu – ole oma väite suhtes ka ise aus ja kriitiline; väida vaid nii palju, kui suudad põhjendada; põhjenda iga väidet; täpne väide on tugevast väitest parem – tuleb praktilises poliitilises tegevuses ümber õppida (kuna suhtlus- ja konkurentsireeglid on teistsugused) või pole sellest kasu ning poliitikat tuleb õppida n-ö nullist?

Riigiteaduste õpe ei peagi tegema inimest poliitikuks, aga kui näiteks üks tudeng viieteistkümnest soovib valimistel kandideerida, kas siis klassiruumis õpitu aitab või takistab tal poliitikas toime tulla? Head vastust mul veel ei ole, kuid samm edasi on ka see, kui ausalt tõdeme ja teadvustame, et poliitikas ollakse ja käitutakse teistmoodi kui ülikoolis.

KANDIDEERIV ÕPPEJÕUD

Erakonnaseaduse § 5 lõikes 3 esitatud loetelus ametitest, mille esindajad ei või olla erakonnaliikmed (nt kaitsevälane, prokurör ja politseiametnik), ülikooli õppejõude ei ole. Õppejõud võib olla erakonna liige ja kandideerida selle nimekirjas valimistel. Peagi oma

tööd lõpetavas Riigikogu koosseisus ja Jüri Ratase valitsuses poliitikasse läinud õppejõude peaaegu polegi; silma torkab vaid Aadu Must.

AKADEEMILISI INIMESI VÕIKS ROHKEM OLLA

Viisteist aastat tagasi oli akadeemilisi inimesi, teadlasi ja õppejõude poliitikas märksa rohkem. Esimese hooga meenuvad Küllö Arjakas, Olav Aarna, Ülo Vooglaid, Ene Ergma, Janno Reiljan, Peeter Tulviste, Eiki Berg ja Toivo Maimets. See nimekiri pole sugugi täielik.

Ülikooli õppejõudude ja juhttöötajate kandideerimine 2019. aasta Riigikogu valimistel on seetõttu kindlasti positiivne, sest nii riigikogulaste kui ka ministrite seas võiks akadeemilise taustaga inimesi olla senisest rohkem.

VIISTEIST AASTAT TAGASI OLI AKADEEMILISI INIMESI, TEADLASI JA ÕPPEJÕUDE POLIITIKAS MÄRKSA ROHKEM.

Oletame, et valimistel kandideerib politoloog, kellel on oma erialal silmapaistvad saavutused. Ta on omandanud tõendatud oskused, hoiakud ja harjumused selleks, et olla

edukas teadlane. Milliseid harjumusi ja oskusi tuleb tal (ümber) õppida, kui ta tahab olla poliitikuna sama edukas?

Inimeste juhtimine on igal pool paljuski ühesugune. Kui politoloog on juhtinud instituti ja teadusprojekte, siis pole tal vaja juhtimist otsast peale õppida. Ent avalikkuse, valijate ja erakonnakaaslaste toetuse võitmine ja alalhoidmine põhineb poliitikas rohkem karismal ja teistsugusel (retoorilisel) taktikal kui ettevõtluses ja ka ülikoolis. Näiteks tuleb poliitikas erinevalt ülikoolist eelista objektiivselt ja ratsionaalselt parimale hoopis sagedamini tasakaalu leidmist eri arvamuste, kogemuste ja vaadete vahel.

Ühe politoloogiaõpiku autorid on maininud, et poliitiku ja politoloogi omavaheline suhe on samasugune nagu bakterite suhe bakterioloogide-

ga. See võib kõlada naljana, ent olemuslikult on tegemist erisuguste tegevusvaldkondadega, mistõttu edukus ühes ei kandu automaatselt üle ja kaasa eduks teises. **UT**

POLIITIKUD

armastavad võimu
taotlevad populaarsust ja oma nime tunnustamist
mõtlevad praktiliselt
omavad jätku vaateid
pakuvad välja ühepõhjuselisi selgitusi
teevad plaane järgmisteks valimisteks

POLITOLOOGID

on võimu suhtes skeptilised
taotlevad täpsust ja erialast tunnustust
mõtlevad abstraktselt
jõuavad esialgsete järeldusteni
pakuvad välja mitmepõhjuselisi selgitusi
teevad plaane järgmiseks publikatsiooniks

DOKTORITÖÖD

6. veebruaril kell 14.15 kaitseb **RIINA REINSALU** eesti ja soome-ugri keeleteaduste erialal doktoritööd «Juhendavad haldustekstid žanriteoreetilises raamistikus». Kaitsmine toimub Ülikooli 18–204. Juhendaja emeriidotsent Reet Kasik, oponent prof Pirkko Nuolijärvi (Kodumaa Keelte Keskus, Soome).

7. veebruaril kell 14.15 kaitseb **ANNIKA KRUTTO** matemaatilise statistika erialal doktoritööd «Empirical Cumulant Function Based Estimation in Stable Laws» («Stabiilsete jao- tuste parameetrite hindamine empiirilise kumulantfunktsiooni kaudu»). Kaitsmine toimub J. Liivi 2–111. Juhendaja prof

Tõnu Kollo, oponendid prof Anatoliy Malyarenko (Mälardaleni Ülikool, Rootsi) ja prof Olga Januškevičienė (Vilniuse Ülikool, Leedu).

11. veebruaril kell 10.15 kaitseb **ILYA VERENICH** informaatika erialal doktoritööd «Explorable Predictive Monitoring of Temporal Measures of Business Processes» («Äriprotsesside ajaliste näitajate selgitatav ennustav jälgimine»). Kaitsmine toimub J. Liivi 2–405. Juhendaja prof Marlon Dumas, dots Fabrizio Maggi, prof Marcello La Rosa (Melbourne'i Ülikool, Austraalia) ja prof Arthur ter Hofstede (Queenslandi Tehnoloogiaülikool, Austraalia), oponendid prof Peter Fettke

(Tehisintellekti Teadusuuringute Keskus, Saksamaa) ja prof Alfredo Cuzzocrea (Trieste Ülikool, Itaalia).

11. veebruaril kell 10.15 kaitseb **KAIRI PÕLDSAAR** geoloogia erialal doktoritööd «Soft-sediment Deformation and Gravity Flow Structures in the Lower Palaeozoic Successions of the Baltic Basin» («Sette-deformatsioonide ja gravitatsiooniliste settevoolude tekstuudid vara-paleosoikumi kivimite läbilõigetel»). Kaitsmine toimub Ravila 14a–1019. Juhendaja vanemteadur Leho Ainsaar, oponent prof Antonius J. Van Loon (Geocom Consultants, Benitachell, Hispaania).

TEATED

VEEBRUARIS TÕ AULAS:

7. veebruaril kell 12.30 lahtiste uste päev 9. klassidele, 15. veebruaril kell 19 Tartu Üliõpilasselgakoori ja kellamängu kontsert, 16. veebruaril kell 12.15 korporatsiooni Filiae Patriae tegevuse taastamise 30. aastapäeva aktus, 20. veebruaril kell 16 täiendusõppe tänuüritus, 22. veebruaril kell 12 Eesti Vabariigi 101. aastapäeva kontsertaktus, 23. veebruaril kell 17 naiskooride XXV Tartu ja Tartumaa laulupäev, 27. veebruaril kell 9.30 TÜ lahtiste uste päev.

PENSIONÄRIDE ÜHINGUS

VITAE: 4. veebruaril kell 15 naiste klubi, 5. veebruaril kell 13

laulmine, 7. veebruaril kell 13 arstide klubi, 13. veebruaril kell 14 näitab Rein Lepik TÜ peahoone auditoriumis 128 reisifilmi India ookeanist, 19. veebruaril kell 13 laulmine, 20. veebruaril kell 12 toimub peahoones senati saalis kohutamine prof Kalle Kasemaaga, 21. veebruaril kell 11 kirjandus- ring, 25. veebruaril kell 15 põlt- samaalaste klubi, 28. veebruaril kell 15 keemikute klubi.

ÕPETATUD EESTI SELTSIS:

20. veebruaril esineb Agnes Neier ettekandega «Eesti kirjanikud fotoaparaadi ees ja taga». Kell 16.15 toimub aadressil Jakobi 2–230 ÕES-i koosolek.

Alates 31. jaanuarist on TÜ loodusmuuseumis avatud näitus «**HIRMUS KALLIS MAAPÕU**», mis räägib maapõues peituvate kivimite ja mineraalide vastuolulisusest – kuidas need on inimesele kasulikud, aga võivad ka inimese tervisele kahjulikult mõjuda. Loodusmuuseumil aitasid näitust koostada TÜ ökoloogia ja maateaduste instituudi geoloogia osakond ning maapõueressursside arenduskeskus MAREK koos mitme ettevõtte ja infotehnoloogia-spetsialistiga.

1. veebruarini saab TÜ füüsika instituudis uudistada Elena Orlovskaya **AKVARELLIDE JA SKITSIDE NÄITUST**. Moskva

isetegevuskunstnik Elena Orlovskaya on tehnilise haridusega, lõpetanud Moskva Terasa ja Sulamite Instituudi, tundnud aga kogu aeg huvi ka kunstilise loomingu vastu. Tema looming on väljas olnud Moskva rahvamajanduse saavutuste näitusel ja mujal. Tõsine huvi akrüül- ja õlimaali ning graafika vastu on olnud üsna hiline. Ta on osalenud tuntud vene kunstnike Aleksandr Šadrini (ekspressionism) ja Aleksandr Maranovi (lutšism) meistriklässides.

6. veebruaril kell 17.30 ülikooli varakambris loeng «**VARA-KAMBRI LOOD. PUŠKINI SURIMASK: KAS ORIGINAAL VÕI KOOPIA?**». Kuulus vene luuletaja Aleksandr Puškin suri 1837. aastal duellil saadud haavadesse, olles kõigest 37-aastane. Tema surmapäeval võeti luuletaja näolt vorm, mille järgi valmistati umbes 15 originaal-surimaski. Üks neist jõudis 19. sajandil Tartu Ülikooli. Kui seni oleme uskunud, et see asub siiani ülikooli raamatukogus, siis nüüd kahtlustame, et tegu on hoopis hilisema koopiaga. Kuidas me sellele järeldusele jõudsime? Puškini surimaski salapärasele loole heidavad valgust kunstiajaloolased Kristiina Tiideberg ja Moonika Teemus. Loengu järel on soovijail võimalus koos kuraator Kristiina Tiidebergiga avastada humanitaarvaldkonda tutvustavaid esemeid ülikooli varakambris.

8. veebruarini on TÜ kunstide keskuse galeriis avatud Ilmar Raagi näitus «**SÜNDINUD KÕRBELIIVAGA SILMADES**». Ilmar Raag on 2018/2019. õppeaastal TÜ vabade kunstide professor, kes annab sügis- ja kevadsemestril loenguid ja seminare sarjas «Mis meid ühendab killustunud maailmas? Fiktiivse maailma loomise võt- ted ja eetika».

14. veebruaril kell 11 algab raamatukogus TÜ karjääri- päev «**SA LOOD ISE OMA VÕIMALUSED**». Praktika- ja karjääripäev annab tuden- gile võimaluse laiendada oma silmaringi ning saada teavet praktikat pakkuvate organisatsioonide kohta. Üritus toimub nii eesti kui ka inglise keeles. Oodatud on kõik kohalikud ja rahvusvahelised üliõpilased.

15.–17. veebruarini toimuvad Viljandis 17. **TUDENGITE TEATRIPÄEVAD**. Iga-aastaselt ülikoolide ja rakenduskõrgkoo- lide ning üleüldiselt tudengite teatralsete ja loominguliste truppide festivalil näeb tänavu üheksa trupi lavastusi, lisaks toimuvad arutelud ja õpitoad. Teiste seas etendatakse Tartu Üliõpilasteatri ja TÜ Pärnu kolledži tudengiteatri K-äng 2 lavastusi. Samuti esinevad külali- sed Lätist, Leedust ja Soomest. Lisateavet saab TÜ Viljandi kultuuriakadeemia kodulehelt kultuur.ut.ee.

19. veebruaril korraldatakse TÜ raamatukogu konverentsi- keskuses **UUE ARENGUKAVA** teine seminar, mille teema on teadus.

20.–22. veebruaril toimub XVI Tartu-Tuorla kosmoloogia- seminar «**EINASTO PRO- FIIL**». Seminar on pühenda- tud akadeemik Jaan Einastole, kes tähistab veebruaris 90 aasta juubelit. 20. ja 22. vee- ruaril toimuvad teaduslikud sessioonid observatooriumi saalis Tõraveres, 21. veebrua- ril TÜ muuseumis Toome- mäel. Registreerimisvorm on observatooriumi kodulehel kosmos.ut.ee.

TÜ kunstimuuseumis on avatud näitus «**POMPEI FRAGMENTID**», mis on pühendatud Eesti esimesele spetsiaalselt muuseumi jaoks kujundatud interjööri: 1868. aasta novembris valminud Pompei stiilis seinamaalingu- tele. Näitusel tutvustatakse Pompei ja Herculaneumi taasavastamisega Euroopa ette laotunud antiigipärandit ning selle tähtsust hilisema- le kultuuriloole. Visuaalselt inspireerivas keskkonnas saab vaadata Pompei fragmentide kooslust. Näituse kuraatorid on Jaanika Anderson ja Ingrid Sahk ning kujundajad Madis Liplap ja Maarja Roosi. Näitus on avatud 29. märtsini.

TUNNUSTUSAVALDUSED

TÜ suure medali ja tänukirja pälvis 70. sünnipäeval mole-

kulaartehnoloogia professor, akadeemik **MATI KARELSON**.

TÜ suure medaliga tunnustati 65. sünnipäeval molekulaar-

bioloogia professorit **JAANUS REMMET**.

TÜ väikese medaliga tunnustati 70. sünnipäeval füüsika instituudi tahkisefüüsika teadurit **VIKTOR SEEMANIT**.

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 60. sünnipäeval looduse ja täppisteaduste valdkonna dekaani abi **VIRGE ANSO** ning genoomika instituudi populatsioonigeneetika vanemteadur **SIIRI ROOTSI**.

Väikese medali pälvisid ka sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi spordipedagoogika teadur, emeriitdtsent **VELLO HEIN** ja ülikooli akadeemilise spordiklubi endine kauaaegne juhataja esimees, kergejõustiku-treener **HARRY LEMBERG**.

ÕNNITLUSED

75 AALO ELLER, meditsiiniteaduste valdkonna emeriitdtsent – 6. veebruar

70 JAAK KIKAS, korrastamata süsteemide füüsika professor ja laserspektroskoopia labori juhataja – 23. veebruar
TIIU MÜÜRSEPP, laserspektroskoopia labori insener – 19. veebruar

65 MARE ISAKAR, geoloogiliste kogude peavarahoidja – 3. veebruar

60 ESTER UIBOPUU, analüütilise keemia

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvisid 60. sünnipäeval majandus-teaduskonna raamatukoguhoidja **SIRJE HAAS** ning 50. sünnipäeval nanomeditiini professor **TAMBET TEESALU**.

TÜ aumärgiga tunnustati 65. sünnipäeval loodusgeograafia ja maastikuökoloogia professorit, ökoloogia ja maateaduste instituudi geograafia osakonna juhatajat **ÜLO MANDERIT**.

Aumärgi pälvis ka sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi asejuhataja, kehalise kasvatuse ja spordididaktika osakonna juhataja, treeningu füsioloogia lektor **MARTIN MOOSES**.

TÜ tänukirja pälvisid 60. sünnipäeval raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute

osakonna raamatukoguhoidja **ÜLLE MÖLDER**; 55. sünnipäeval majandusteaduskonna ettevõtluse assistent **MERIKE KASEORG** ning bio- ja siirdemeditiini instituudi inimese anatoomia dotsent **KERSTI KOKK**; 50. sünnipäeval ajaloo ja arheoloogia instituudi uusima aja dotsent **OLAF MERTELSMANN** ning kliinilise meditsiini instituudi lastekliiniku meetodik **SILLE VAHTRA**.

Tänukirja pälvisid ka majandusteaduskonna juhataja, juhtimise professor **MAAJA VADI**, looduse- ja täppisteaduste valdkonna emeriitprofessor **NIKOLAI KRISTOFFEL** ning füüsika instituudi endised töötajad **MATI HAAS**, **VLADIMIR FEDOSSEJEV**, **PEET KONSIN**, **BORIS SORKIN** ja **IMBI TEHVER**.

SULEV SILD, molekulaartehnoloogia vanemteadur – 26. veebruar

35 KADRI KOOREM, taimeökoloogia teadur – 16. veebruar
MARTIN TIMUSK, materjaliteaduse vanemteadur – 27. veebruar

30 ELINA TEHVAND, kantselei juhiabi – 12. veebruar

25 JOHANNA LEHTMETS, näituste ja loodushariduse osakonna ürituste koordinaator – 20. veebruar

õppetooli laborant – 15. veebruar

50 SVEN JANNO, psühhiaatria dotsent ja psühhiaatriakliiniku juhataja – 11. veebruar
ART LEETE, etnoloogia professor, kultuuriteaduste instituudi juhataja ja kultuurikorralduse magistriõppekava programmijuht – 19. veebruar

45 AMAR ANNUS, lähis-ida usundiloo dotsent – 3. veebruar
MADIS KIISK, ioniseeriva kiirguse füüsika vanemteadur – 3. veebruar

JAAN EINASTO 90

23. veebruaril täitub 90. eluaasta kosmoloog Jaan Einastol.

Hea juubilar! On avanenud suurepärane võimalus tervitada Sind ümmarguse juubeli puhul meie väärika *alma mater* i ajakirja veergudel. Seda on eriti tore teha seetõttu, et Sinust kirjutamiseks ei pea me sorima tuhmuma kippuvates mälestustes ega sirvima vanu artikleid ja aastaraamatuid.

Oled ju endiselt meie igapäevane kaastöötaja siin Tõravere künkal – ikka heatujuline, valmis ära kuulama noorimaidki kolleege ning andma asjade tuumani tungivaid kommentaare ja tagasisidet meie tegemiste ja küsimiste kohta, olgu need siis teaduslikud, igapäevaelulised, filosoofilised või poliitilised.

Olgem ausad, ilma Sinu panuseta ei oleks Tartu obser-

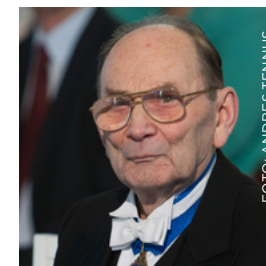

FOTO: ANDRES TENNUS

vatoorium see, millisena seda praegu tuntakse. Sina vedasid meie teadusrühma tegelema kõige suuremate küsimustega üldse – küsimustega, millest koosneb maailm ja milline näeb ta välja kõige laiemalt, kõige fundamentaalsemalt vaadates.

Sina õpetasid meid esitama kõige tähtsamaid küsimusi, leidma kõige praktilisemat viisi nende vastamiseks ning lõpuks, kui oluline teadustulemus käes, seda tulemust ka piisava mõjukusega kanali kaudu levitama.

Ehk poleks Sinu panuseta nii kaugele arenenud ka praegune kosmoloogiline maailmapilt. Sinu teaduspanust ei väärtusta mitte üksnes meie, Sinu lähemad kaastöölised.

Sinu pioneerlikke uurimusi tumeaine ja universumi kargstruktuuri alal märgivad ka arvukad riigisisesed tunnustus-avaldused ning kaalukad rahvusvahelised teaduspreemiad, Sinu nimetamine mitme väljapaistva ülikooli ja teadusseltsi auliikmeks ning Tartu linna aukodanikuks.

Hea Jaan! Soovime Sulle jätkuvat energiat teadusega tegelemiseks, oma keha ja vaimu vormis hoidmiseks, noorematele eeskujuks olemiseks!

Kolleevid Tartu observatooriumist

ENO TÕNISSON 50

7. veebruaril tähistab informaatika didaktika dotsent Eno Tõnisson 50. sünnipäeva. Alates 2001. aastast TÜ arvutiteaduse instituudis töötanud Enot peavad paljud oma lemmikuks, teda nimetatakse teenitult staarõppejõuks.

Eno Tõnisson on suure osa oma elust pühendanud õpetamisele ja tema õpetamiskeskused on kuldaväärt. Ta on korduvalt valitud parimaks õppejõuks nii oma kodu-instituudis, teaduskonnas kui ka valdkonnas. Suurepärase töösaavutuste eest pälvis ta 2016. aastal Tartu Ülikooli

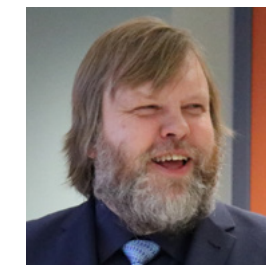

FOTO: ERAKOGU

aumärgi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi aasta õppejõu tiitli.

Enot tuntakse väga hästi väljaspool *alma mater* i, sest 2016. aastal hakkas ta koos kolleegidega korraldama programmeerimise e-kursusi,

mis kujunesid ülipopulaarseks. 2016. aastal pälvis tema «Programmeerimisest maalähedase» aasta e-kursuse auhinna ja praeguseks on neil avatud kursustel osalenud üle 1% Eesti elanikest.

Arvutiteaduse instituudi kolleevid ja tudengid kirjeldavad Enot alati ülivõrdes. Ta on juhendanud üle saja tudengi ning üliõpilased on ta valinud oma lemmikuks ja kõige humoorikamaks õppejõuks.

Eno teeb kolleegide elu alati lõbusaks, sest tema kõlav häälel ja nakatavad naeruhoided kõmivad kaugele üle koridoride.

Eno ise on öelnud, et kui ta veel koolis õpetas, paluti tal vaikselt häälega rääkida, sest kaks klassi eemal käis parajasti kontrolltöö.

Hoolimata oma tohutust töövõimest ja paljudest ette-

võtmistest armastab juubilar ise jääda tagasihoidlikuks: tema lemmikfraas on «tegutsegem tasapisi edasi». Ta on järjekindel inimene, kes sõidab jalgrattaga ka talvel ja mängib igal kolmapäeval mälumängu.

Soovime juubilarile kõvasti nalja, naeru, lusti ja jaksu paljudeks aastateks.

Kolleegid arvutiteaduse instituudist

TARTU ÜLIKOOL

Ülikooli ajakiri otsib üliõpilaskorrespondenti

Kui sa:

- ♦ oled uudishimulik,
- ♦ oskad hästi kirjutada,
- ♦ soovid rääkida tudengielu röömudest ja muredest,
- ♦ tahad õpingute kõrvalt praktikat teha ja lisaraha teenida, siis võta meiega ühendust

ajakiri@ut.ee

www.ajakiri.ut.ee

MIS VAHE ON VAATMIKUL JA POSTRIL?

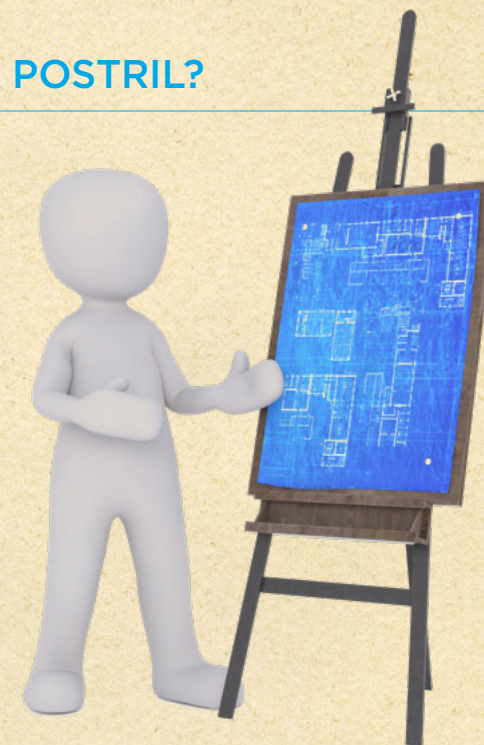
Kes on varem kuulnud vaatmikust? See on ettekanne, mida on võimalik tervikuna vaadata ja tihti saab selle juures autoriga mõtteid vahetada. Ülikoolipere liikmed esitlevad vaatmikke konverentsidel, tutvustades ühel suurel stendile välja pandud lehel oma teadustööd. Vaatmiku võib koostada slaidiesitus- või tekstitötlusprogrammis ja projitseerida seinale ka hoopis video-projektoriga.

Või nimetatakse seda hoopis *postriks*? *Poster* võib tähendada ka lihtsalt (reklaam)plakatit, millel on teadustöö ja ettekandega vähe pistmist. Õigekeelsussõnaraamat eelistabki *postrile* plakatit või *vaatmikku*, olenevalt tähendusest. Seletav sõnaraamat on liberaalsem, nimetades *postrit* reklaamplakatiks või stendiettekandeks.

Stendiettekannet ja *posteriettekannet* nimetab keeleteadlane Peep Nemvalts pikkadeks ning kohmakateks. Tema lõi 2001. aastal *postri* asemele tegusõnast *vaatama* eestikeelse tuletise *vaatmik* (nagu *lugema* : *lugemik*, *astuma* : *astmik* jms).

Mis vahe on siis vaatmikul ja postril? *Vaatmik* on ühetähenduslik omasõna, *poster* aga inglise keele laen, mis võib tähendada nii plakatit kui ka välja pandud ettekannet.

Kokkuvõttes soovib UT keelenurk postrite asemel seinale kleepida plakateid ja konverentsidel esitada vaatmikke. Kui aga kuidagi *postrist* üle ega ümber ei saa ja inglise päritolu sõna liiga armas tundub, siis teadkem,

VAATMIK

(ingl *poster*) on (teadus)ettekanne, mis esitatakse stendile vm alusele välja panduna.

et seda võib käämata kahte moodi: nimetavas on *poster*, omastavas *postri* ja *posteri*, osastavas *postrit* ja *posterit*. ●

KEELENURKA TOIMETAB MILJON+ TÖÖRÜHM (RIINA REINSALU, ANN SIIMAN JA SIRLI ZUPPING).

Vaata ja täienda Vikipeedias artiklit «Vaatmik». Kõigi mõistete loendi leiad aadressilt [Vikipeedia:Tartu Ülikooli keelenurk](https://et.wikipedia.org/wiki/Vaatmik).

KONVERENTS

5. veebruaril algab Dorpati konverentsi-keskuses iga-aastane arstide täienduskonverents «Kliinik 2019». Kolmel päeval arutletakse mitme olulise teema üle, näiteks suitsiid ja ohutus tervishoius.

KARJÄÄRIPÄEV

14. veebruaril kell 11 algab TÜ raamatu-kogus karjäärpäev «Sa lood ise oma võimalused». Karjäärpäeval saavad üliõpilased laiendada silmaringi ja tutvuda praktikat pakkuvate organisatsioonidega.

NÄITUS

28. veebruarini saab Tartu Ülikooli botaanikaia õppeklassis vaadata Triinu Tuudelepa linnufotode näitust. Näitus on avatud iga päev kell 10–17 ja sinna pääseb botaanikaia piletiga.

5

6

14

15

28

KOOLITUS

6. ja 7. veebruaril toimub Pärnus koolitus «Väärtuste avastajad», kus õpetajad ja noorsootöötajad õpivad kasutama TÜ eetika-keskuses õpilaste jaoks välja töötatud mängu «Väärtuste avastajad».

MÕRVAMÜSTEERIUM

15. veebruaril kell 18 hargneb Toomemäel lahti mõrvamüsteerium. TÜ muuseumi korraldatud mõrvamüsteeriumid on seotud näitusega «Kuritöö ja karistus» ning neist on oodatud osa saada kõik põnevusehuvilised.

VEEBRUAR 2019

E T K N R L P E T K N R L P E T K N R L P E T K N R L P
28 29 30 31 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 1 2 3